

Բ Ի Ի Ր Ա Կ Ն

Հ Ա Բ Ա Թ Ա Թ Ե Ր Թ

Ի Ե . Տ Ա Ր Ի

29 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1907

Թ Ի Ի 40

Ա Յ Ա Տ Ա Ր Ի

ԵՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ ՕՐԱԿԱՆ 10 ՏՐԱՄ ՀԱՅ

ՊԱԿԱՍ ՊԵՏԻ ՍՊԱՌԻ

Մ Ա Ր Դ Գ Լ Ո Ւ Խ

×

Բխրակնի նախորդ թիւով մը գրուած էր որ արմտիք-
ներու նոր շրջանէն՝ Օգոստոսի առաջին օրէն սկսելով՝ աւ-
աղջ քանի մը ամիսներ ցորեն արտադրող երկիրներու
հունձքերուն վիճակին վրայ շարունակ տեղեկութիւններ կը
հրատարակուին։ Թէեւ անոնք նախ զիրար կը հակասեն,
բայց յետոյ անոնց կը յաջորդեն հետզհետէ աւելի ստույգ
լուրերու և տեղեկութիւններու վրայ հիմնուած վաւերա-
կան վիճակագրութիւններ։

Ամէն տարի, սովորաբար այս օրերս, ցորենի համազ-
գային արտադրութեան ու արտածութեան ընդարձակ հա-
մեմատական մէկ վիճակագրութիւնը կը հրատարակուի, որ
ցորենի հունձքին ու բերքին ընդհանուր վիճակը կը պատ-
կերացնէ և իրմէ առաջ՝ հրատարակուածներէն աւելի վա-
ւերական կը նկատուի։ Այս վիճակագրութիւնը հրատարակ-
ուեցաւ Հոկտեմբերի սկիզբը, զոր քաղուածաբար հոս կը
ներկայացնենք, նկատի առնելով ցորենի այս տարուան
ընդհանուր շահեկանութիւնը։

Այս վիճակագրութիւնը կը հաստատէ որ ցորենի ար-
տադրութիւնը այս տարի նախորդէն նուազ է։ Եւ երկրորդ,

այդ նուազութիւնը արմտիքի հրապարակներուն և ցորենի առեւտուրին վրայ աւելի խորապէս ազդեց տա՝ պատճառով որ Եւրոպա ցորեն արտադրող ու սպառող ամէնէն գլխաւոր երկիրն ըլլալով հանդերձ, այս տարի ամբողջ աշխարհի հինգ մասերուն մէջ, համեմատաբար ամէնէն նուազ ցորեն արտադրուած է հոն:

Ահաւաստիկ ցորենի այս տարուան համազգային արտադրութիւնը և անոր անցեալ տարուէն ունեցած տարբերութիւնը.

	1907	1906	Տարբերութիւն
	Հազար հարիւրաւոր (1)		
Եւրոպա	580,800	660,600	— 79,800
Ամերիկա	313,700	362,300	— 48,600
Ասիա	144,300	146,900	— 5,600
Ափրիկէ	20,800	19,300	+ 1,500
Աւստրալիա	30,000	29,000	+ 1,000
	1,086,600	1,218,100	— 131,500

Այս տարուան ցորենի արտադրութիւնը, ինչպէս կը տեսնուի, անցեալ տարուէն է $11\frac{1}{2}$ Միլիոն ՀԱՐԻԻՐԱՎՈՐ, կամ իբր 110 Միլիոն Քիլո ՊԱԿԱՍ է:

Ցորեն արտադրող երկիրներուն այս տարուան հաւնձքի վիճակն ահաւաստիկ. —

ՌՈՒՍԻԱ. — Եւրոպայի ամէնէն աւելի ցորեն արտադրող ու արտածող այս երկրին 1905ի արտածութիւնն էր 227 միլիոն հարիւրաւոր, 1906ին էր 183 միլիոն, իսկ այս տարի պիտի արտադրէ 171 միլիոն հարիւրաւոր ցորեն: Արտածութեան քանակութիւնը տակաւին որոշապէս յայտնի չէ, և կախում ունի իր սպառելու անհրաժեշտ պէտքին քանակէն և անցեալ տարուէն մնացած մթերքէն:

ՖՐԱՆՍԱ. — Ցորենի արտադրութեան և սպառման կողմէ, Ռուսիայէ անմիջապէս ետքը Ֆրանսա կուգայ: Այս տարի Ֆրանսա՝ բացառաբար՝ յաջող վիճակ մը ունի: Եւրոպայի մէջ այս տարի միակ երկիրն է որ նախորդ տարիներէ աւելի ցորեն արտադրելու բատիսը ունեցաւ: Ֆրանսա այս

(1) Մէկ հարիւրաւորը 77 քիլօ է:

տարի արտադրեց իբր 130 միլիոն հարիւրալիդր ցորեն, ԱՆՑԵԱԼ ՏԱՐՈՒՂՆԷ 15 ՄԻԼԻՈՆ ԱԻԵԼԻ, որ իր պէտքը լիովին հոգալէ վերջ, ի վիճակի է 6 միլիոն հարիւրալիդր արտաձեւու և կամ դալ տարուան համար պահելու:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ. — Գորենի արտաձուլթեան կողմէ Եւրոպայի գլխաւոր երկիրն է Ռումանիա՝ Ռուսիայէ ետք: Ռումանիա՝ այս տարի՝ անցեալ տարուան հետ բաղդատել անկարելի ըլլալու չափ ձախող վիճակ մը ունի հունձքի կողմէ: Այս տարի Ռումանիա պիտի արտադրէ 19 միլիոն հարիւրալիդր՝ անցեալ տարուան արտադրածին կէսէն ԱԻԵԼԻ ՊԱԿԱՍ: Եւ իրօք բացառիկ կերպով ձախող վիճակ մը ունի Ռումանիա այս տարի, ճիշտ 1904ի պէս: Ռումանիայ 1901—1906ի ցորենի միջին արտադրութիւնն էր 23¼ միլիոն հարիւրալիդր, 1904ին ալ ճիշտ այս տարուան նման 19 միլիոն՝ այսինքն միջին թիւէն իբր 8 միլիոն հարիւրալիդր պակաս արտադրած էր:

Եւրոպական մնացեալ երկիրներու ցորենի այս տարուան արտադրութիւնը և անցեալ տարուանն ունեցած տարբերութիւնն է հետեւեալը.

	1906	1907	Տարբերութիւն
	Հազար հարիւրալիդր		
Եւրոպ. Թուրքիա	15,000	10,500	— 4,500
Գերմանիա	52,200	39,500	— 12,700
Իտալիա	58,000	60,000	+ 2,000
Սպանիա	43,000	40,500	— 2,500
Հունգարիա	72,000	45,000	— 27,000
Անգլիա	22,000	19,000	— 3,000
Աւստրիա	20,600	15,000	— 4,100
Պուլկարիա	15,000	10,000	— 5,000
Պելժիա, Հունտա			
Զուլնատտան և Սերպիա	14,400	12,200	— 1,900

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ. — Եւրոպայէ դուրս, ցորեն արտադրող և արտածող առաջին երկիրը Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներն են: Այս տարի, օգետուն աննպատտ երթալուն պատճառով, Միացեալ Նահանգները 215 միլիոն հարիւրալիդր պիտի կրնան արտադրել, անցեալ տարուանն է:

42 ՄԻԼԻՈՆ ՀԱՐԻԻՐԱԼԻԴՐ ՊԱԿԱՍ, և պիտի կրնան արտածել 36 միլիոն հարիւրալիդր, անցեալ տարուան արտածութենէն 24 միլիոն հարիւրալիդր պակաս: Արդէն տարուէ տարի Միացեալ Նահանգներու ցորենի արտածութիւնը համեմատապէս կը պակսի, երկրին մէջ ճարտարութեան զարգանալուն և անոր հետեւանքով ցորենի տեղական սպառումին աւելնալուն պատճառաւ:

Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ ՔԱՆԱՏԱ ցորեն արտադրող ու արտածող և գերազանցապէս հողագործ երկիր մ'է: Այս տարի դժբախտաբար հոն ալ օգերուն աննպաստ երթալուն պատճառաւ 9 միլիոն հարիւրալիդր ցորեն պակաս պիտի արտադրուի, 44ի տեղ 35 միլիոն, և հազիւ 11 միլիոն հարիւրալիդր պիտի արտածուի:

Հարաւային Ամերիկայի մէջ մեծաքանակ ցորեն արտադրող և արտածութեան կողմէ նոյն իսկ Միացեալ Նահանգաց հետ մրցելու վիճակի մէջ գտնուող երկիր մ'է ԱՌժԱՆԹԻՆ: Այս երկիրը ո՛ր և է պատճառ մը չունի այս տարի անցեալ տարին նուազ ցորեն արտադրելու: Մանաւանդ որ հետզհետէ նոր ու լաւագոյն մեթոտներով կը մշակուի հողը, և յինչպէս դրեյլինք անցեալ շաբթու, սովորականէն աւելի մեծ քանակութեամբ հող յատկացուած է այս տարի ցորենի մշակութեան: Ուստի այս տարի նախորդէն աւելի բերք կը յուսացուի, թէեւ առ այժմ անոր ստոյգ քանակութիւնը նշանակել կարելի չէ: Առժանդինի հաւնօքը Դեկտեմբերին միայն կը չափուի և եթէ նախորդ տարիներու վրայ հաշուուի, այս տարի ալ պիտի արտադրէ 58 միլիոն հարիւրալիդր և որուն մեծագոյն մասը՝ 36 միլիոնը պիտի արտածէ:

Ասիոյ մէջ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ և Ուկրէանիոյ մէջ ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ մեծաքանակ ցորեն մշակող և իրենց արտածութեամբ ցորենի համազգային հրապարակներու վրայ ազդող երկու կարեւոր երկիրներ են: Սակայն ասոնց արտածութեան մասին ստոյգ բան մը այժմէն չենք կրնար ըսել, որովհետեւ ասոնց ալ արտադրութեան քանակութիւնը քանի մը ամիսէն կարելի է հաշուել:

* Գալով այս տարուան ցորենի համազգային առեւտր. շարժումին, ներածութեան և արտածութեան ընդհանուր քանակէն հաւանական կ'երևի որ. —

	Ներս- ժուրիւն	Արսա- ժուրիւն	Տարբերութիւն անցեալ տարւոյնէ
	Հազար հարիւրաւոր		
Եւրոպա	133,300		
Ամերիկա	—	83,500	— 49,800
Ասիա	—	7,800	— 42,000
Աֆրիկէ	—	—	—
Աւստրալիա	—	12,000	— 30,000
	133,300	103,300	— 30,000

Արդ, ինչպէս կը տեսնուի, Եւրոպա 133,300,000 հա-
րիւրաւոր գործնի պէտք ունի, մինչդեռ արտաձող երկիր-
ները 103,300,000 միայն պիտի կրնան հայթայթել, որով
30,000,000 ՀԱՐԻԻՐԱՎՈՐ ԲԱՅ ԿԸ ՄՆԱՅ ԱՅՍ ՏԱՐԻ:
Գործնի հունձքին այս վիճակը, Եւրոպայի մեծաքանակ
պէտքը և ցորեն արտաձող երկիրներուն՝ զայն հայթայթելու
անկարողութիւնը բնականաբար պիտի տագնապեցնէին եւ-
րոպական արմուրքի հրապարակները, և գիներու բարձրա-
ցում պատճառէին, ինչ որ տեղի ունեցաւ այս տարի: Այլ
սակայն չի կարծուիր, և նայն իսկ ԱՆՏԵՂԻ Է ԱԻԵԼԻ ԲԱՐ-
ՁՐԱՑՈՒՄ ՄԸ ՅՈՐԵՆԻ ԳԻՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ աս' պատճառնե-
րով. — Անցեալ տարւոյնէ միայն Ամերիկայի Ռիացեալ Նա-
հանգներուն և Ռումանիոյ մէջ 33,000,000 հարիւրաւոր ցո-
րեն սոք մնացած է: Այս մթերքը կրնայ շիտվին յրացնել
Եւրոպայի այս տարուան պէտքը: Ասկէ զատ, եթէ հարաւա-
րին երկիրներու ցորենի հունձքը և հիւսիսային երկիրներու
ձմրան ցանքը յաջողպէս աւարտին, մեծապէս պիտի հա-
կազդեն ցորենի գործառնութեանց ընթացքին վրայ, և թե-
րեւս գիներու անկում իսկ պատճառեն:

Մնաց որ Եւրոպայի համար սնունդի տեսակէտով ալ
մեծ նշանակութիւն մը չունի 30 միլիոն հարիւրաւոր ցո-
րենի բացը: Այս պէտքը զգալի իսկ չըլլար սպառումի կող-
մէ, որովհետեւ եթէ Եւրոպայի բնակչաց, այսինքն ցորեն
պարտադրեալութիւն մէջ բաժնենք 30 միլիոն հարիւրա-
ւոր ցորենը, որ իրօք անտեսելի քանակութիւն մը չէ,
մարդ զուրիս օրական 5—6 տրամ ցորեն կամ 10 տրամ հաց
կ'իշնայ: Աւելորդ է ըսել որ այդ սնունդը ուրիշ նիւթով
մը ստանալ և կամ առանց անոր իսկ ըլլալ կարելի է:

Ի՞նչ է «Իատէի Մուհաբէմէ» և

×

Նախադատ (պիսայեթ) Ատեաններու տուած վճիռները վերջնական հանգամանք մը ստանալու համար քանի մը խաւերէ կ'անցնին: Եթէ դատավարութիւնը դատախազեալին բացակայութեանը տեղի ունեցած և վճիռը տրուած է, դատախազեալը կրնայ վճռագրին իրեն հաղորդուած օրէն մինչև 31 օր իրիւրագի աղերսագիր մը տալ և դատը նոյն դատարանին առջեւ նորէն տեսնել: Իսկ եթէ դատավարութիւնը երկու կողմին ներկայութեանը տեսնուած ու վճռուած է, դատը կորսնցնող կողմը կրնայ վճռագրին իրեն հաղորդուած թուականէն մինչև 61 օր վերաքննիչ (իսթիմաֆ) Ատենին դիմել եւ կրկին քննութիւն մը պահանջել:

Նոյնպէս, Նախադատ և վերաքննիչ Ատեաններու տուած վճիռներն 91 օրուան մէջ վճռարեկ (թիմեթ) Ատենին կը ներկայացուին և տրուած վճիռներուն չնչուիլը կը խնդրուի:

Պարագաներ կան ուր դատարանը խնդիր մը միանգամ քննելէ և անոր մասին վճիռ մը հաղորդելէ վերջ, կրկին անգամ կը քննուի նոյն այդ դատարանին մէջ: Նախադատ ու վերաքննիչ Ատեաններու առջեւ դատախազեալին ու դատախազին ներկայութեան տեսնուած ու վճռուած դատերը, ինչպէս նաև դատախազեալին բացակայութեանը տեսնուած ու վճռուած այն դատերը, որոնք իրիւրագի ենթակայ չեն, կրկին անգամ կը տեսնուին վճիռ տուող դատարաններուն առջև հետեւեալ տասը պարագաներուն մէջ —

Ա. — Եթէ Նախադատ կամ վերաքննիչ Ատեանը չդատուած խնդրոյ մը համար վճիռ տուած է:

Բ. — Եթէ այս դատարանները դատը տեսնուած գումարէն աւելի վճիռ մը տուած են:

Գ. — Եթէ դատավարութեան մէջ քննուած իրերէն մէկ քանին չէ յիշուած վճռագրոյն մէջ:

Դ. — Եթէ Նախադատ և վերաքննիչ Ատեաններու առջև տեսնուած ու վճռուած դատի մը անձերը ու անոնց հանգամանքները առանց փոփոխելու, նոյն դատարանները այդ

դատը կրկին տեսնեն ու առաջնոյն հակառակ վճիռ մը տան :

Ե.—Եթէ վճռագրոյն մէջ գտնուին զիրար հակասող որոշումներ :

Զ.—Եթէ դատավարութեան միջոցին դատախազին հակադրողը խարդախութիւն մը գործած ու ատով դատարանին սխալ որոշում տալու պատճառ եղած է :

Է.—Եթէ խոստովանութեամբ կամ ապացոյցով հաստատուի որ վճռոյն հիմը կազմող մուրհակ մը կամ թուղթ մը կեղծ է :

Ը.—Եթէ վճիռը տրուելէ յետոյ երևան ելնէ որ դատախազեալը վճռոյն վրայ ազդող թուղթեր կամ մուրհակներ պահած կամ պահել տուած է :

Թ.—Եթէ դատավարութեան օրէնքին համաձայն վճիռ տրուած չէ, և դատը կորսնցնողը նախապէս լռելէ յետոյ բողոքէ :

Ժ.—Եթէ դատը բացուած է ա'յնպիսի անձերու գէմ, որոնց համար օրէնքը կը տրամադրէ որ անոնց պաշտպանին կամ խնամակալին ներկայութեանը տեղի ունենայ դատը, և սակայն առանց ասոնց դատը տեսնուած է :

Այս տառը պարագաներուն մէջ, կարելի է դատ մը վճիռ տուող դատարաններուն առջեւ անգամ մ'ալ տեսնել : Այս կրկին դատավարութեան իստեի մուհաֆեմէ կ'ըսեն :

Իստեի մուհաֆեմէն պայմանաժամ ունի : Ծիշտ վերաքննիչ Ատենին տուած վճիռներուն նման վճռագիրը յանձնուած թուականէն մինչև 61 օր : Եթէ այս միջոցէն ետք իստեի մուհաֆեմէի համար ազերսագիր տրուի, դատը անլսելի կը մնայ : Իստեի մուհաֆեմէի դատ մը բանալու համար 500 դր : ի գումար մը պէտք է դատարանին քով աւանդ ձգել որպէս զի անով ետքը կրկին դատավարութեան պատճառաւ վնասուող կողմին հատուցում մը ըլլայ :

Էսկան է գիտնալ որ Իստեի մուհաֆեմէի դատ մը չար-գիլեր նախադատ և կամ վերաքննիչ Ատենի մը կողմէ նախապէս տրուած վճիռը գործադրուելէ :

ՎԵՐՋԻՆ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՆ իր Պատճառները

×

Ծանօթ լատառական մը, որ արհեստական լեզուներով կը հետաքրքրուի, հասած է մէջ դրելու հետեւեալ շահեկան ստանալիքները, ինչպէս յին դրամական վերջին արհեստները քաջաբարդ. —

Քանի մը ամիսներէ ի վեր դրամի եթէ ո՛չ սով, դէթ մեծ սղութիւն կը տիրէ Ամերիկեան և Եւրոպական հրապարակներու վրայ: Այս անտեսական վտանգը նախ Ամերիկայէն ծայր տուաւ, որմէ հետզհետէ ծաւալեցաւ Եւրոպա եւ անկից ալ Եգիպտոս, ուր տուտը, հրապարակը մեծապէս ցնցեց՝ տապալելով կարգ մը կարեւոր տուներ և սեղանաւորական հաստատութիւններ: Այս ընդհանուր տաղանայէն մեր պուտը. հրապարակն ալ մատամբ ազդուեցաւ, որուն հետեւանքը եղաւ ծանօթ մի քանի տուներու անհետկութիւնը, քրեշիներու ընդհանուր ամփոփումը և տոկոսի սակին բարձրացումը:

Ի՞նչ էր սկզբնապատճառը դրամական վերջին տաղանային և ուսկից ծագում առաւ ատիկա:—Այս խնդիրը բաւական մեղան սպառել տուաւ ծանօթ կարգ մը ելմտագետներու, որոնք այս կացութեան իւր էական պատճառ կը մատնանշեն առևտրական և մանաւանդ ճարտարարուեստական այն ահագին, անհատնում ձեռնարկութիւնները, որոնք ոսկիներու մեծամեծ կոյտեր հաւաքեցին, կուլ տուին եւ դեռ ալ պիտի չարունակէին եթէ դրամական տաղանայը չգար և չկասեցնէր այդ խօլ և անհաշիւ ընթացքը:

Ըսինք թէ վտանգը նախ Միացեալ Նահանգներէ սկսաւ: Ամերիկա, — ուր մէկ օրէ միւսը միլիոնատէրեր կը ծնին, ուր առևտրական զօրաւոր խմբակներ օր ըստ օրէ անմըցելի կը դառնան և ուր քրքրքներ միլիոններ կը շահին և միլիոններով տուգանքներու կը դատապարտուին իրենց ապօրինի գործառնութեանց համար, — վերջերս ճարտարական ու տու. մեծ և ահագին ձեռնարկութեանց մէջ նետուած էր, որոնք

խելքի պտոյտ տալու աստիճան խոշոր գումարներու, ոսկիի գէղերու կը կարօտէին։ Ամերիկա անշուշտ այս անբաւ պէտքերուն բաւելու չափով տրամադրելի ոսկի չէր կրնար ունենալ, որով ըստ սովորութեան դիմեց իր սեղանաւորին՝ Եւրոպայի, որ նախ հայթայթեց պահանջուած գումարը։ Բայց խնդրանքը ըմնալիք չունէր, անընդհատ ոսկի կը պահանջուէր։ Այս անվերջ պահանջին տուել Եւրոպա պահ մը մտածեց։ Իր յաճախորդը — Ամերիկան — թէեւ խիստ պատուաւոր և վստահելի էր, բայց վերջապէս վարկն ալ ուրիշ տահման մը ունէր, հետեւաբար պէտք էր չափ մը դնել այդ անծայր փոխառութեանց, մանաւանդ որ ինքն ալ իր դրամին պէտք կրնար ունենալ։

Ամերիկայի դրամ պէտք էր։ Շինութեան սկսուած ճամբաներ, քարափններ, երկաթուղիներ, պանդոկներ, նոր քաղաքներ, կայարաններ (մինակ կայարանի մը շինութեան համար 23 միլիոն տոլարի տնագին գումար մը պէտք եղած է), պլազան տուածը, քնկերութիւններ, թրքսներ, սէնտիքաներ՝ ձեռնարկնին ի գլուխ հանելու համար թանկագին մետաղի պէտք ունէին և քանի որ Եւրոպան կը դժկամակէր գալն տալու, յօժարեցան աւելի բարձր տոկոս վճարելու։ Այս ձեւով ալ մաս մը ոսկի քաշեցին։ Բայց Եւրոպա սկսած էր Ամերիկայի չքաւել, որով քիչ մը վերջը բարձր տոկերով ալ դրամ տալու դժկամակութիւն ցոյց տրուեցաւ։ Մանաւանդ որ հեռատես և խոհուն դրամատէր մը իր յախախորդէն աւելի կը կատկածի, որքան որ այս վերջինը տոկոսի բարձրութեան չնայելով դրամ քաշելու ետեւէ ըլլայ։ Բայց եանքին դիւրաւ վհատող մարդ չէ։ Այս անգամ ալ Կարբեր հնարք խորհեցան Եւրոպայէն ոսկի բերցնելու։ Իրենց զանազան արժեթուղիները աւանդ ձգելով անոնց փոխարէն դրամ ուզեցին, միշտ բարձր տոկերով։ Մերժուելիք առաջարկ մը չէր տսիկա, գրաւի վրայ փոխառութեան կերպ մը և այս ձեւով ալ կարեւոր քանակութեամբ ոսկի զրկուեցաւ գէպի նոր Աշխարհ։ Ճիշտ այդ միջոցին Եւրոպան իր և իր ուրիշ յաճախորդաց պէտքերուն համար կարեւոր գումարներու կը կարօտէր։ Այս պէտքերու շարքէն էին կարգ մը պետութեանց Լոնտոն եւ

Բարիզ հրապարակ հանած փոխառութիւնները գոհացուցիչ
տակերով: Այս պարագային Եւրոպա ստիպուեցաւ իր վերջին
բառը արտասանել Ամերիկայի և ա՛լ գաղութացուց թէ՛ Ամե-
րիկեան թուղթ գեղջեւը և թէ իր արժեթղթերուն վրայ փո-
խատուութիւն ընելը: Ճգնաժամը սկսած էր: Իր կիսատ
ձեռնարկութիւններուն համար դրամ ճարելու ճիգը մէկ
կողմէ, Եւրոպայէն ըրած կարճ օրով փոխառութեանց պայ-
մանաժամներուն ետեւէ ետեւ հասնիլը միւս կողմէ, տնտես-
նեղ կացութեան մը մէջ գրին Ամերիկան որ ա՛լ ուրիշ հնարք
մը չգտնելով, սկսաւ իր տրամադրելի զանազան արժեթուղ-
թերը ծախել և դրամի վերածելու աշխատիլ: Բայց առ ալ
ձախորդութեան լըումը եղաւ, որովհետեւ այնքան յանկարծ
և ամէն կողմէ սկսաւ այս ծախելու գործողութիւնը որ կա-
րելի չըլլալով մատուցումի համեմատ խնդրանք գտնել, մէկ
օրէն միւսը բոլոր արժեթուղթեր առանց բացառութեան
թաւալգլոր ինկան, միլիոններով ֆրանսեր պատճառելով
թէ՛ իրենց և թէ Եւրոպայի: Ահա այսպէս սկսաւ դրամի
սովը Ամերիկայի համար, որմէ ազդուեցաւ նաեւ Եւրոպա:

Միեւնոյն պատճառները միշտ միեւնոյն արդիւնքը կ'ար-
տադրեն: Նմանապէս, գրէթէ նոյն պատճառներն էին որ
Ամերիկեան հրապարակին դառն կացութեան մտանեցին
Եգիպտոսն ալ: Բամբակի հունձքին առատութիւնը և զնոյն
բարձրութիւնը մէկ կողմէ, ճարտարուեստական և առեւտ-
ձեռնարկութեանց յաջող' ընթացքը միւս կողմէ առատ ոսկի
հոսեցուցին Նեղոսի ափերուն վրայ: Գետիններ, ագարակներ
իրենց արժէքը օր լստ օրէ քառապատկեցին, հողագատ-
կեցին, քանի որ բամբակը միշտ կը բորձրանար և բամ-
բակ բուսցնող ֆեֆտան մը գետին ոսկի'ի հանք մ'էր ֆելլա-
հին: Կալուածներ, տուներ, շէնք շինուելիք պարագայ գե-
տիններ այսօր կը գնուէին և մէկ-երկու ամիսէն տաճա-
րատիկ գներով ձեռքէ ձեռք կը խլուէին լոկ դրամի առա-
տութեան շնորհիւ: Եգիպտոսի կալուածական գործառնու-
թիւնները ա՛լ առատալեւական վիճակի մը հասած էին և այս
տուրեւանէն հարստացողներու թիւը բաղմունքիւն մը կը
կազմէր: Նոյն իսկ կալուածի միջնորդութեամբ զբաղողներէն
շատեր կ'ըրէին գումարներու տիրացած էին: Քիչ չատ կա-

րողութեան տէր ամէն ոք իր գրամովը գնածովը չբաւակա-
նացաւ: Աւելի գետին ձեռք բերելու տենչէն բռնուած՝ իր
սեփական կալուածները պանքաներու աւանդ ձգելով նորաւ
նոր հողեր գնելու ետեւէ ինկաւ, և այս տեսակ կալուածա-
կան փոխառութեանց գումարը միլիոններու հասաւ: Բայց
անխուսափելին պատահեցաւ: Իրք Եւրոպայի մէջ գրամական
տագնապը սկսաւ, բնականաբար Եւրոպական պանքաներ
չկրցան Եգիպտոսի գրամական պահանջումները գոհացնել,
որով Եգիպտական պանքաներն ալ իրենց կարգին սկսան
անտուկնին փակել յաճախորդներու երեսին: Բայց մինակ
այսքան չէր: Միւս կողմէ ալ ստիպեցին գրաւատուները ամ-
միշտպէս վճարել իրենց փոխ տրուած գումարները և վերը-
տանալ իրենց գրաւները, որոնք մեծաւ մասամբ կալուած-
ներէ և մաս մ'ալ արժեթուղթերէ կը բաղկանային: Փոխա-
տու բոլոր պանքաներ և սեղանաւորական հաստատութիւն-
ներ անողորքիլի դարձած էին: Այս պարագային փոխառուներ
ուրիշ ճար չգտնալով՝ ստիպուեցան գրաւի գրուած կալուած-
ները ծախելու աշխատիլ, ճիշտ նոյն ճիգը, զոր Ամերիկա-
ցիք ըրին իրենց արժեթուղթերը ծախելով դրամ ճարելու
համար: Տագնապը ընդհանուր էր, ամէն ոք պիտի հաճէր
ներկայացող առաջին գնորդին առաջարկը ընդունիլ, բայց
ամէն կողմէ մատուցում և բնաւ խնդրանք: Հետեւանքը
յայտնի է, ընդհանուր և ահագին անկում կալուածներու և
առհասարակ բոլոր գետիններու, շարք մը անանկութիւններ
խիստ մեծ և կարեւոր Տուներու և գրամական հաստատու-
թիւններու, արժեթղթոց անկում և վատահոլութեան (վարկի)
ջնջում: Ահա այսպէս Եգիպտոս ալ իր առեւ. անհաշիւ
ընթացքէն միլիոններով վնասուած, բաւական ժամանակի մը
կը կարօտի իր գրամական մեծ կորուստները դարմանելու:
Ներկայ գրամական անձկութիւնը մտաբերել կուտայ
ինձ 1846—1847ի Ֆրանսայի գրամական ահագին տագնա-
պը, որուն յարակից պարագաները և հետեւանքը սերտ
նմանութիւն ունին այժմեայ կացութեան հետ: 1846ին
Ֆրանս. Պանքան իր անտուկներուն մէջ պատրաստ ունէր
203 միլիոն ֆրանքի գումար մը: Դրամը այնքան առատ էր
որ շատ մը գրամատէրներ շուտրած էին թէ ինչպէս գոր-

ծածկէն իրենց դրամը տարին գէթ 1¹/₂—2⁰/₁₀ տոկոս մը ձեռք բերելու համար։ Նոյն մտահոգութիւնը ունէր նաեւ Ֆրանսա. Պանքան իր ահագին դրամամթերքով։ Ամէն ոք գործ մը կը փնտռէր իր դրամը անոր յատկացնելու համար։ Հրապարակին այս թոյլատու ընթացքէն օգտուիլ գիտցող կարգ մը խորամանկներ այս միջոցներուն հասարակութեան ներկայացուցին ճարտարարուեստական եւ առեւտրական գումազան ձեռնարկութեանց խոշոր ծրագիրներ, որոնք չլացուցիչ շահաբաժիններ կը խոտտանային ապագային։ Ասոնցմէ ոմանք ոսկւոյ, արծաթի, պղինձի, գետնածուխի եւ այլ կարգ մը կարեւոր հանքերու այս ինչ կամ այն ինչ տեղ գոյութիւնը իւրեր աշխարհի հռչակելով, մեծամեծ խոտտումներով չլացուցին հանրութիւնը եւ շատ գիւրու-թեամբ գտան իրենց պէտք ցուցուցած գումարներու համար ստորագրուող բաժնեկիցներ։ Ուրիշներ ալ գանազան նոր երկաթուղեաց շինութիւնը կամ անմշակ խոպան հողերու մշակումը եւ այլ կարգ մը ճարտարական ծրագիրներու շահաւէտութիւնը ջատագովելով, կազմեցին այլ եւ այլ ընկերութիւններ, որոնց պէտք եղած խոշոր դրամադրութիւններու հայթայթումը կ'ապահովուէր դրամատէքներէն։ Հանրութեան դրամները սկսած էին այս նորակազմ ընկերութեանց անուկ-ները լեցնել։ Ֆրանսական Պանքայի պահեստի դրամը, որ 203 միլիոն ֆր. էր, 2—3 չաթուայ մէջ հետզհետէ 60, 40 եւ 30 միլիոնի իջած էր անհաւատալի արագութեամբ։ Իր պահեստին այս յանկարծական նուազումը խիստ նեղ կացութեան մատնեց Ֆրանսա. Պանքան, որովհետեւ այնքան նիհար պահեստով չէր կրնար նոյն իսկ իր պանքնօթներուն վճարումը ապահովել։ Այս վիճակին իբր դարման որոշուեցաւ Պանքային վճարումները փոխանակ ոսկեդրամի՝ պանքնօթով կատարել։ Այս ալ չքաղեց։ Պանքային մէկ կողմէ տուած պանքնօթները միւս կողմէ իրեն ներկայացուեցան ոսկեդրամով փոխանակուելու համար։ Այս միջոցին Ֆրանսա. Պանքայի ծախին գէշ տարածաշնութիւններ սկսան մտքերը պղտորել։ Պանքան Գանձային պաշտօնատան մէջ գտնուող 15 միլիոննոց չրջաբերութենէ գաղթած հին դրամները առնելով, զանոնք ընթացիկ դրամի վերածեց, որմէ գոյացաւ

5 միլիոն ֆրանք: Ասկէ ցատ, 25 միլիոն ֆր. ալ Անգղիական Տուներէ փոխառութիւն ըրաւ: Վերջապէս սկսաւ բացարձակապէս մերժել զեղջի ներկայացուած բոլոր թուղթերը, ո՛րքան ալ ծանօթ Տուներու ստորագրութեամբ ըլլային: Պոնքային այս նեղ կացութիւնը տակն ու վրայ ըրած էր Փրանս: ամբողջ հրապարակները: Շատ մը կարեւոր հաստատութիւններ չափազանց անձուկ վիճակի մը մէջ էին և վստահութիւնը բոլորովին ջնջուած էր: Այս նեղ պարտգային վերը յիշուած նորակազմ ընկերութիւնները՝ չկրնալով իրենց պէտք եղած դրամադուլիս ամբողջովին ձեռք բերել, մէկ օրէն միւսը լուծուեցան, փճացան և եղած միլիոններով կանխավճարներն ալ յօգս ցնդեցան: Ասոնց անկումը իր հետ քնց տարաւ շատ մը հին և կարեւոր Տուներ. ու այսպէս սկսաւ առեւտր. դժբախտութեանց այն ահաւոր շարքը, որ սարսեց ամբողջ Փրանսան: Մինակ Բարիդի մէջ 1846 Օգոստոսէն մինչեւ 1847 Յուլիս, 1139 Տուներ սնանկացեր էին, 70 միլիոն բացով:

Պարագանքերը միեւնոյնն են, նոյն դրամի առատ տարիներն են որ —ինչպէս 1846ին Փրանսայի մէջ— ճարտարաբանտական և առեւտր. ահագին շահագիտութիւններու մեղեցին վերջերս Հին և Նոր Աշխարհը, որ վերջացաւ դրամական վերջին տաղնապով:

Խօսքերնիս մասնաւորելով Թուրքիոյ համար, վերջին ֆրիզը հո՛ս ալ իր հակահարուածը ունեցաւ, չենք կրնար ուրանալ: Ծանօթ կարեւոր Տուներու սնանկութիւնը՝ դրամական տագնապին ամէնէն ցաւալի հետեւանքը եղաւ, բայց ըստ իս ֆրիզը այդ Տուներու անկումը փութացուց միայն և ո՛չ թէ պատճառ եղաւ: Ասոնցմէ գտտ, վարկի ընդհանուր պրկումը, եռամսեայ թղթերու դադարումը, սակերու բարձրացումը և թէ՛ Պսլիա թէ՛ գաւառներ առեւտր. թղթերու համար ցոյց տրուած բժախնդրութիւնները լոկ դրամական տագնապի հետեւանքներն են:

Այսու հանգերձ, ներախալի է որ մեր երկիրը բաղդատամբ ամէնէն քիչ աղքատօղն է և վաճառականութիւնը իր բարգաւաճ վիճակէն շատ քիչ բան տուած է:

ԹԻԻՐԱՊ

ԹՈՒՐԲԱՅԱՅՈՑ ՅԻՆ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ

ԵՒ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՔ

ԳՐԱԳԷՏ ԵՒ ԳՐԱՍԵՐ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԸ

Մեծին Բրիտանիոյ լուրջ կիկղոպեան ոլորտին մէջ հայ վաճառականաց այս սկզբնական հաստատութիւնն արեւելահաղորդ՝ թէպէտ և իր էութեամբը գործնական ու վաճառական էր, ունեցաւ սակայն՝ գործնականին ու վաճառականին հետ՝ իմացական բարեհեղ ազդեցութիւններ թուրքահայոց արթնամիտ մասին վրայ:

Տասը—քսան տարիէ հետէ խառականէն ֆրանսականին դարձած հայ միտքը՝ կարգ մը սիրուն և վարդավառ նորութեանց հետ՝ անխտրաբար օրինակելու վրայ էր ֆրանսական բարքերէն ու կարգերէն բաց, թեթեւ, անհիմն և փուռ ալ բաներ մը, որ անհաշտ Արեւելքի ծանր ու չարքաշ բարքերուն հետ՝ շատ մասով վնասաբեր պիտի ըլլային: Այս թեթեւ բարքերուն վրայ քիչ շատ հակալիւսող զգաստներգործութիւն մը ընելու էր և ըրա՛ւ ալ անգղիական զգօն և լուրջ օրինակը վերայիշեալ վաճառականներու և անոնց կցօրդ հանաճին ձեռքով, և հին ամիրայութեան բիրտ և անխմտ ու անտանելի հրամանահանութեանց հետ՝ յաջողելու էր և յաջողեցա՛ւ ալ սահմանափակել իմաստա՛կ նորասէրներու ֆրանսիկ և՛ ըսե՛նք՝ պոռնի՛կ ալ ծայրայեղութիւնները, որ և ո՛չ մէկ բանով հաշտ էին հին հայ բարքերու և կենցաղներու հետ: Ճշգրտահանութիւն խօսքի ու ժամանակի, ուղղամտութիւն, պաղարկւն գործունէութիւն, կանոնաւոր և խնայագէտ աշխատասիրութիւն՝ ասոնք էին որ, հայ անգղիաբնակ վաճառականաց և թուրքահայ քանի մը հին երկիւղած գործի մարդոց միջոցով, անցան թուրքահայ նոր

վաճառականներուն գործնական մասին մէջ՝ մանաւանդ քանի մը հին Պոլսեցւոց, Չմիւսնացւոց և տոկուն գաւառացւոց ձեռքով:

Գրականութիւնն և մանաւանդ Լրագրութիւնն իսկ մեծապէս ազդեցեցան այս ներգործութեամբ, և փոխանակ երեսը վառ, կռուազան, սնամէջ, ձեւազանդ ասութեանց՝ հիմնաւոր, ներհուն և տրամաբան ոգի մը մուտ գործեց հայ Գրականութեան, մանաւանդ Լրագրութեան մէջ, 1873էն առգին աւելի՝ աչքի գարնադ կերպով:

Այսօրուան քանի մը լրագրաց յաջողութիւններն ու օգտաբերութիւնները կը պարտինք այդ բրիտանիկ վաճառաբեր ազդեցութեանց, և վերջերս տեղակալող գերմանական խրթին առեւներգործութիւնը չպիտի կրնայ բնաւ տեղը բռնել այն սամուր և ազնիւ ներգործութեանց, որ սկսան ի թուրքահայս 1853ին ու տեւեցին ճէնթլմէնաբար մինչեւ 1890: Տարտամ, տրտում և գրեթէ միշտ շահախոյզ գործնական և փիլիսոփայական գերմանագին չպիտի կրնայ չափուիլ՝ կը թուի գէթ մեր կողմերն՝ անդղիական խորապէս գնահատող, որոշ և ազնիւ ու հարուստ առեւ. ոգիին հետ, ինչպէս և կէօթէի լայնաշփոթ և ամենագիւթ երկունք երբեք չպիտի կրնան զուգակշռուիլ բուսակեաց Նետունի խոր, բարձր ու տիեզերական այն սուրբ արդեանց և գիւտերուն, որ պատիւն են հանձնը մարդկութեան և որ Յայտնութեան մօտելու աստիճան յստակալոյս են և սքանչելի՝ Անդղիական յստակ միանգամայն ամուր և խորունկ առեւ. այս ներգործութիւնն ունեցաւ մերոնց վրայ լաւագոյն արդիւնք մըն ալ: Հեռուէն՝ թուրքիայէն՝ նորասիրաբար, կրաւորաբար բողոքականութեան յարողք և անոր նորեւանդն բերումով իրենց Եկեղեցիէն ու տեղական բարքէն ուժացողք՝ առած եղան գործնական լաւագոյն դաս մը, լսելով ու տեսնելով կէսէն աւելին բողոքական երկիրի մը մէջ (Սնդղիա, մանաւանդ ի Մանչեսթըր) Հայոց հին եկեղեցիին շինութիւնն և շէնութիւնն և անխոտոր անայլամէտ բարգաւաճումն՝ իր բովանդակ ծէսերովն ու արեւելեան հանդերձանքով⁽¹⁾:

(1) Միայն աչքի գարնադ կերպով զարմանալի է որ հայ վարդապետներն Անդղիայի փողոցներուն մէջ՝ կ'երեւին անգ-

Անգղիական առեւտ. ազդեցութեան և գործունէութեան այս հզօր և հանգարտ ոգին էր որ՝ լծորդուելով Արեւելքի դւրաթեք բարոյից, կեռանդնաւորէր թէ՛ ի Թուրքիա թէ՛ յԱնգլիա հին և նոր հայ վաճառականներու կենցաղը, գործունէութիւններն և ընդհանուր գնացքն ապրեւոյ։

Այս Թուրքահայ մանաւանդ՝ Պոլիսի հրապարակին առեւ. գործիչներուն ժրագոյններն էին 1875էն 1885՝ Յակոբեան Միքայէլ, Պետրոս Պէշիքթաշեան, Մանուկ Արզընեան, Պօղոս Գաբրիէլեան, Պետրոս Յնտըքլեան, Գէորգ Թափալեան, Համբարձում Ստամպուլլեան, Պօղոս Աստարճեան, Մկրտիչ Քասարճեան և Յովհ. Անդրէասեան, Սահակ Ղազարոսեան, Սարգիս Թէոսեան, Գէորգ Տէմիրճեան, Ջենոբ Հիսարլեան, Յարութիւն Գ. Մրմըրեան և այլք ոմանք, որոց սուրացող ոտից ներքև մանաւանդ չաքաթ ու երկուշաբթի օրերը՝ էօրիւճիլէրի ու Չաքմաքճըլարի մայթերն ու սալարկները փռչի կը թռցունէին։

Այս աւելումամանութեանց քով չենք կըրնար դիտել չտալ նաեւ՝ որ հին Թուրքահայոց վաճառականաց մէջ մինչև 1880՝ ըլլան Կ. Պոլսեցի ըլլան դաւառացի, մանաւանդ Կեսարացի, յաճախած ալ են շատ կցիր, դէգ, խորտուբորտ բնաւորութեամբ, վայրահայեաց խորագէտներ ու խորամանկներ ալ ու վերակնող ծանծաղամիտներ, ամէն առիթէ օգուտ քաղող անխիղճներ, խոժու, իւրախնդիր և ինքնապաշտ մարդիկ, ու քիչ երեւցած են ուղիղ, վեհանձն, բարեգործ, պարզ, համարձակահայեաց և ճէնթլմէն ոգիներ, որոց գնացքէն, դիտակէն, նայուածքէն ու գործերէն մեծութիւն և բարութիւն կը կաթեն՝ օրինակ իմն Կարապետ Քարակէօղեան մը, Յակոբեաններ, Գրիգոր խան Շամտանճեան մը, Ստեփան Սպարթալեան մը և Գրիգոր Եսայեան մը կամ այլ նմաններ։ Այս կողմէն՝ Չմիւռնա աւելի՛ բերրի եղած է, աւելի՛ համեմատական քան Կ. Պոլիս՝ բնակչաց թուական համեմատութեամբ. սոսոր ալ պատճառը՝ թերեւս հելլէն ազնիւ և գիւ-

ղիական երէցի համակրօն տարազով, մինչ Յոյնք հոն ամեն նուրեք կը բարձրացունեն Արեւելքի հին և լոյս Եկեղեցիին խնկաւէտ փառքն՝ իրենց եկեղեցական լայն սքեմով և պղատոնիկ գլխանոցով։ Ինչո՞ւ այսպէս։

րահաղորդ շինարարութեան ատարիկեան աղդեցութիւնն է, որ ծնած ու սնուցած է Պալեօղեաններ, Եռսուֆեաններ⁽¹⁾ ևն.:

Միւս կողմէն ալ անուրանալի է դարձեալ որ այդ վաճառական և իրենց հետեւորդ եւնաֆ դասակարգերն են՝ որ գրեթէ միշտ գրամավճար եղած են կրթական և բարեփութեան իբր ամէն պէտքերու ամէնակուլ Հիւանդանոցէն սկսելով՝ դպրոցներու, Աղքատախնամներու, Պատրիարքարանի, Երուսաղէմի, Նուազահանդէսներու, գրական հրատարակութեանց, եպիսկոպոսներու, քահանաներու, միաձայններու և աշխարհիկ ու անաշխարհիկ եռաձայններու, որ իրար կը ծնին և իրար կը գլեն՝ խօսողներու, գրողներու, քարոզողներու և կարգ մը մեծ մոռոյներու ձեռքով: Իրենցմէ՝ ելած են մինչև 5—10,000 տկի մէկ ձեռքէ բարերարողներ, թէպէտեւ բարերարութեան և ինքնաբուզի նուիրատուութեանց ու կտակներու կողմէն Ռուսահայոց, Յունաց և ուրիշ բարերարողներուն մերձաւոր աստիճանի ու ջերմութեան մը չեն հասած դեռ մերօրեայ, և աւելի իրենց կիրքն ու փառասիրութիւնները գգուողներու քան բուն կրթ. եւ բարեփութեան պէտքերու կ'առատանան:

Թուրքահայ վաճառականներուն և գործակատարներուն մէջէն ելած են նաեւ տասնեակ մը լանտէր գրագէտներ ալ, ի մէջ որոց նախ Յովհաննէս Յովակիմեան ձեռներէց Պանտըմացին և իր ազնուաբարոյ որդին Գառնիկ Յովակիմեան, ապա Մարտիրոս Թօքաթեան, որ սաստիկ ընթերցասէր ու խօսասէր ալ էր՝ աշակերտող Յովհ. Տէրոյենցի աննկուն աշխատասիրութեան և Օկիւսդ Գոնգի ու Շէքսբիրի ցուրտ լմաստասիրութեանց և ջերաջերմ բանաստեղծութեանց⁽²⁾:

(1) Պալեօղեան, Եռսուֆեան Պետրոս և ըն. ազնուական ընտանիքները Զմիւռնա ծնած են:

(2) Մարտիրոս Թօքատեան Մարկոս Աւրելիոսի նման վարժապետասէր ալ էր, բերնէն չէր ձգեր իր դաստիարակին՝ Յովհ. Տէրոյենցի անունն իբրեւ մեծ մարդու, մինչև անգամ անգլիական կարտինալ Մանիկի նմանցունելով զայն այս տողերը գրողին, և ամէն կ. Պոլիս գալուն՝ շնորհքով դրամական նուէրով մը կայցէր հայ վարրոնին ամենայն խոնար-

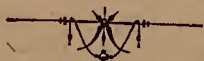
Կարապետ Քարակէօզեան՝ քաջալեր գրադիտացի և գրպուցաց, Տիգրան Քարակէօզեան՝ սիրող գործնական խմատութեանց, ընթերցող լուրջ, նաեւ բառական յաջող յանգաւոր ոտամուտոր գրելու⁽¹⁾, Յովհաննէս Յակոբեան ընթերցող և հետեւող սրտամտական ու աստուածաբանական գրող, Անուսեան Եսայի, որ շտկած էր մեծկակ մատենագարան մը և ապա մաս մաս ձեռքէ հանեց իր նեղ օրերուն, Եալալօղլեան՝ նախ Քարակէօզեանց ապա Յակոբեանց ներկայացուցիչն ի Մանչեսթըր, Ֆինալքլեան՝ հմուտ չէքսբիրեան անգղիերէնին և հայ գրարատ լեզուին՝ Հլումիւզի դպրոցէն, Գէորգ Թօփալեան՝ ջերմեռանդն ընթերցատէր և խրախուսիչ հայ բանասիրութեան, Թադէոս Ալլինաք՝ քեռորդին Թոքատեանց՝ հմուտ հայ, անգղիական և գերմանական լեզուներու, Քերովքէ Լիմնիճեան՝ հաշուակալ Թօքատեանց, որ երկար տարիներ դասախօսեց անգլ. լեզուն և գրեց յօգուածներ թերահեմանի, ձերիսեի, Սուրհանդակի մէջ, Տիգրան Կամսարական՝ ազնիւ սիրտի և ոճի տէր գրողէս բանասէր, որ շարք մը փայլուն յօգուածներու հետ գրած ունի նաեւ վէպ մը՝ Վարժապետիկն աղջիկը անունով, Տիգրան Եէլքէնճեան՝ ոսկերչաց խօսողն շուկայէն՝ ներհուն Հ. Արսէնեան գրարատին, նախնեաց մատենագրութեան և ֆրանսերէնի ու անգղիերէնի մատենագրարար, որուն քառասունամեայէն ետքը գրուածներն յայտնութիւն մը եղան գրականութեան մէջ և յանդիմանութիւն մը տրդար՝ քառասուն տարի գրականութեամբ ապրող վատերկող վարժապետներու և վարդապետներու կէսդէս և անաշխատ ձախողութեանց, Յարութիւն Գ. Մամբեան, որ դպրոցէ դուրս մանիֆաթութեանցի նսեմ վաճառատուններու մէջ՝ հեւ ի հեւ և վախն ի վախ ուսաւ ինչ որ ուսաւ անօգնական բանասիրելով, Արհութեամբ, և խորհուրդ կը հարցունէր անոր պատկառանքով։ Տէրոյէնցի ցուցամատը մեծ դեր ու կշիռ ունեցած էր Մ. Թօքատեանի անշշուկ և խոնարհ մեծութեան մէջ։

(1) Տիգրան Քարակէօզեան Դաւթի իր պանդըխտական պարապօյ ժամերուն զբաղած է նաեւ՝ էլիկիւզէլ Գաբրիէլին հետ՝ հայ և պարսիկ լեզուներու և բառերու համեմատական ուսումնասիրութեանց։

տաշէս Յարութիւնեան՝ Մարկարայի գրագէտը ևայլք, որ արհեստով գրագէտներէն աւելի օգտակար եղան բանասիրութեան իրենց անկախ և անաչառ աշխատութիւններովը⁽¹⁾։

* * Ամերիկայի հետ վաճառականութիւնն ալ մուտ գտած էր 1875ին թուրքահայոց մէջ, և Մինասեան եղբարք ու նմանիք՝ ըրին բաւական բանուկ գործառնութիւններ կ'։ Պոլսի և Ամերիկայի միջեւ՝ մինչեւ որ գորգի անակընկալ գործը եկաւ մեծագոյն համեմատութեանց տանիլ այս տարաշխարհիկ ու տարօրինակ տուրեւաւն ալ՝ մանաւանդ Յովհաննէս Թովչանճեանի, Արշակ ու Միհրան Քարակէօղեանի, Յշմարտախօսի նման ճարտար գործագէտներու և գրամատէրներու ձեռքով։

(1) ԾԱՆ. ԽՄԲ. — Մեր յարգելի հմուտ աշխատակիցը կը մոռնայ յիշել, գրագէտ ու գրատէր վաճառականներու այս շարքին մէջ, Գրիգոր Շամտանճեան խանը և Յովհ. Թաւշանճեանը, — երկու վաղամեռիկ պատուական անձեր, առաջինն իր առեւտ. խորին հմտութեամբ և իր հոյակապ Մատենադարանովը անուանի և միւսը գործնական — գործառնական կեանքի պատկերացոյց իր յօդուածներովը համբաւաւոր։

Ն Մ Ո Յ Շ Ն Ե Ր

Առեւտրական Թղթակցութեան

Leipzig, den 13 Mai 1907

Herrn

Auf Ihren Brief von gestern müssen wir Ihnen zu unserm Bedauern die Mitteilung machen, dass M. Meiler & Söhne gestern bei dem hiesigen Amtsgericht ihre Insolvenz, angezeigt haben. Die passiva betragen etwas

über 300.000 M. Die eingereichte Übersicht der Vermögensmasse soll zwar nur ein Defizit von kaum 10% ausweisen, doch sind unter den Aktiven mehrere ziemlich unsichere Forderungen aufgeführt. Das Gericht hat sogleich einen Konkursverwalter ernannt, und wir haben heute erfahren, dass Ihre Kredit-Aktien noch nicht verkauft sind, daher Sie dieselben wohl zurückerhalten werden. Wir sind bereit, falls Sie uns mit Vollmacht und Instruktionen versehen wollen, in Ihrem Interesse der betreffenden Gläubigerversammlung beizuwohnen sollten. Sie es vorziehen, die Sache einem Juristen zu übertragen, so empfehlen wir Ihnen dazu den Rechtsanwalt Dr. ...

Hochachtungsvoll

S/ար,

Ձեր երէկի նամակին ցաւելով կը պատասխանենք որ Տեառք Մ. Մայլէր և Որդիք տեղւոյ դատարանը գիմեցին եւ ընէկ և իրենց անանկացած ըլլալը յայտարարեցին: Յիշեալները իբր 300,000 մառք պարտք ունին: Անոնց գոյքին վրայ ահա նարկ մը նետելով, կը տեսնենք որ հազիւ 10% բաց մը պէտք է ունենան, թէեւ անոնց գոյքին մէջ բաւական թիւով անգանձելի պահանջներ ալ կը գտնուին: Դատարանը անմիջապէս ժիւժ ֆոմիսիոն մը կարգեց: Այսօր լեցեցինք որ ձեր վարկի թուղթերը տակաւին ծախուած չեն, ուստի դուք կրնաք զանոնք ետ առնել: Եթէ մեզի փոխանորդ կարգէք և հարկ եղած հրահանգները մեզի տաք, պատրաստ ենք ներկայ գտնուելու պահանջատեարց ժողովքին, և հոն ձեր շահերը պաշտպանելու: Եթէ դուք նախաձեռնար սեպէք գործը իրաւագէտի մը յանձնել, այդ պարային ձեզի կը կը յանձնարարենք փաստաբան այսինչը:

Յարգանքով

Bedauern ցաւ. — zu unserm Bedauern կը ցաւինք
Gericht դատարան, արդարութիւն. — Amt պաշտօնատուն.
Amtsgericht դատարան

Anzeigen իմացնել. — die Insolvenz պարտքերը վճարելու անկարողութիւն. — ihre Insolvenz anzeigen իրենց սնանկացած ըլլալը յայտարարել

Passiva պարտք. — Defizit բաց

Betrag գումար. — betragen յանգել

Konkours սնանկութիւն, — verwalten վարել, հսկել. Konkoursverwalter սնանկութեան քննիչ, ժուժ քովիւնէր

Sehen տեսնել, նայիլ. — über վրայ. — übersehen հարեւանցի նայիլ, ակնարկ ժը նետել. — Übersicht ակնարկ

Forderung պահանջք. — sicher ապահով, վստահելի. — unsichere ոչ վստահելի. — unsichere Forderungen գանձելը կտակածելի պահանջներ

Ziemlich բաւական. — sogleich անմիջապէս

Halten բռնել. — erhalten ստանալ. — zurückerhalten ետ առնել

Nennen անուանել. — ernannt անուանուած, կարգուած

Macht կարողութիւն, իշխանութիւն. — voll առատ, լեցուն. — Vollmacht փոխանորդութիւն. — mit Vollmacht versehen փոխանորդ կարգել

Sammeln ժողովել. — Sammlung ժողով. — Gläubiger գահանջատէր. — Gläubigerversammlung պահանջատէրներու ժողով

Wohnen բնակիլ. — bei քով, մօտ. — beiwohnen ներկայ դառնիլ

Tragen տանիլ, կրել. — übertragen յանձնել:

Դատական Քրոնիկ

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ Բ. ԴԱՏԱՐԱՆ

27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Սնանկ Մ. Կեօարեան եղբարց ֆոնֆորսաքօն պատրաստուած եւ վաւերացուած էր դատարանին կողմէ: Պահանջատէրներէն Սէլիմ Հիւսնի էֆ. և Տիարք Նազարէթ Գոսպարեան, Շառլ Կեօարեան, Մանաս Րէիզեան եւ Լէնկ.,

Գրիգոր Յակոբեան, Օքթավ Ժիռօ, Էստեֆան Ընկ., Յ. Եռսուֆեան, Մովսէս Մալաքեան և Հիրձէլ Էրպէն իթիրազ ըրած էին: Ասոնցմէ միայն Տեարց Մանաս Բէիզեան և Ընկ. եան փոխանորդ Նէշէթ Էֆ. եւ Տեարց Յ. Եռսուֆեան, Մովսէս Մալաքեան եւ Հիրձէլ Էրպէնի փոխանորդ Շարամ Էֆ. դատարան ներկայացած ըլլալով, անոնց աղերսագիրները նկատի առնուեցան, իսկ միւս բացակայ առարկադներուն աղերսագիրները մերժուեցան: Նէշէթ և Շարամ Էֆ. ները իրենց աղերսագրով սա առարկութիւնները ըրած էին. —

1. Ըստ Առեւտր. Օրէնքին, անանկի մը ֆոնֆօրսաթօն քանիքի ճշտունէն մէկ ամիս վերջը կը պատրաստուի, մինչդեռ Մ. Կեսարեան եղբայր ֆոնֆօրսաթօյի պատրաստութիւնը 8 ամիս ետքը տեղի ունեցած է. — 2. Ֆոնֆօրսաթօյի համար առաջին բանակցութեան միջոցին 33 պահանջատէրներէն 5—6ը միայն ստորագրած են՝ իսկ երկրորդ բանակցութեան համար օրէնքը կը տրամադրէ որ անանկներուն վաճառատուններուն վրայ աղգարարութիւն փակցուի և պահանջատէրներուն կրկին հրաւիրագրեր ուղղուին, մինչդեռ այս անանկութեան ֆոնֆօրսաթօյին երկրորդ բանակցութեան ծանուցումը մէկ լրագրի մէջ միայն հրատարակուած է. — 3. Սէնտիք Էֆ. ները նախագէտ անանկին ըստ 40—45% ներկայացուցին, մինչդեռ այժմ երեք տարիէն վճարուելու պայմանաւ եւ 30 %ով ֆոնֆօրսաթօ մը պատրաստած են, ինչ որ ապօրէն է, քանի որ օրէնքը կանխիկ 30% կը տրամադրէ, մինչ երեք տարիէն վճարուելու պայմանաւ որոշուած 30 %ը իրապէս կը համապատասխանէ 25 % ի. — 4. Կեսարեան ընկերութեան անգամներէն Նշան, իյաչիկ եւ Ներսէս Էֆ. ները վրայ 19,000 ոսկիի պահանջ մը ցոյց տրուած է փոքր տոմարի մը մէջ, մինչդեռ օրէնքը կը պահանջէ որ Նօտարութեան կողմէ վաւերացուած ըլլայ եւ կամ օրինաւոր մուրհակով մը հաստատուի: Սէնտիքները, առանց այս պարագանքը նկատի առնելու, ընդունած են յիշեալ 19,000 ոսկիի պարտքը. — 5. Մանանկին գոյքին մէջ 28919 ոսկիի պահանջքին 60 % ը գանձելի և 40 % ը անգանձելի նշանակուած է: Հաւանական չէ որ Կեսարեան վաճառատան պէս առեւտր. հաստա-

առութեան մը պահանջքին 40 օ/0 ը անդանձելի ըլլայ: 6. — Մնանկութեան թուականէն երկու օր առաջ, Տիկին Կետարեանի հատուցուած է 10,000 սակի, հանգուցեալ Թօքատեան էֆ.էն իրեն լնկած ժառանգը: Սէնտիք էֆ.ները այս կէտը քննած են, և այս մասին իրենց տեղեկագրին մէջ ըսած են որ թեր կամ դէմ ո՛ր և է բան մը չեն կրնար յայտարարել: Ապօրէն է այս, որովհետեւ եթէ իրենք չէին կրցած որոշ բան մը ըսել, պէտք էր որ խնդիրը դատարանին նկատողութեան յանձնէին:—7. 4500 սակի տպրանք Թահտապրուհեան էֆ.ի ծախուած է 3000 սակի, դատական ծախքերը վճարելու և աւելցածը Մ. Կետարեան էֆ.ի իբր նպաստ տալու համար: Այս գումարէն մաս մը միայն դատական ծախուց կը յաւկացուի, մնացածը պէտք էր յանձնել պահանջատէրներուն, որպէս զի անոնք գոնէ այդ կերպով 4—5 օ/0 աւելի բան մը առնէին:—8. Բօնֆօրսաքոյի տրամագրութիւնները Միհրան Կետարեան էֆ.ի կողմէ միայն ստորագրուած են, և Նշան էֆ., որ գործակից է, ֆօնֆօրսաքոյի պարտաւորութիւններէն զերծ նկատուած է: Ասկէ զատ, Տիվիսանի վճարումին համար ալ երաշխաւոր. ցոյց տրուած չէ:

Արդ, պահանջատէրներուն մեծ մասը այս պայմանները չընդունիր և նոյն իսկ ֆօնֆօրսաքօն ստորագրողներուն երդում կ'առաջարկէ միւս պահանջատէրներուն վրայ մասնաւոր առաւելութիւններով նպատաւորուած չըլլալին հաստատուելու համար:

Սէնտիքներէն Օսմ. Պանքայի իրաւագէտ խորհրդականը պատասխանեց որ պատրաստուած ֆօնֆօրսաքօն ո՛ր և է առարկութիւն չի վերցներ: Սոսր ապացոյց է դատարանին կողմէ վաւերացուած ըլլալը: Ուստի դատարանէն խնդրեց մերժել իրիշազ ընող վաճառականներուն աղերսագրերը:

Մնանկին փոխանորդ Միհրան Բէօրէեան էֆ. պատասխանեց որ օրինական ամէն տրամագրութիւն ի գործ դրուած է՝ և համոզում գոյացած է որ Մ. Կետարեան եղբարց մնանկութեան մէջ խորդախութիւն չկայ: Արդէն Ընդհ. Դատաւարութիւնն ալ, այս գործը քննելով, մեկը մռնափեմի վճիռ տուած է:

Բէիզեան էֆ.ի փոխանորդ Նէշէթ էֆ. պատասխանեց որ մենք մուհաֆեմէի որոշումը ըստ օրինի արգելք մը չէ որ հուլուֆը ճեզաիեհէն չհետապնդուի :

Նախագահը այս մասին կարծիքը հարցուց Ընդհ. Դատաստանին, որ հարկ տեսաւ. դատական թուղթերը աչքէ անցընել : Այս պատճառաւ, դատավարութիւնն ուրիշ օրուան ձգուեցաւ :

26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Փաստարան Քօզմիտի էֆ. դատ բացած էր էմին էֆ.ի գէմ և է հրամանի մուրհակով մը ունեցած իր 20 ոսկիի պահանջին գանձուիլը խնդրած էր : Աղերսագիրը կարդացուելէ յետոյ, դատաստանալը յայտարարեց որ մուրհակին ներքև դրուած կնիքը իրը չէ, և ոչ ալ պարտք ունի : Քօզմիտի էֆ. պատասխանեց որ մուրհակը ստորագրուած թուականին՝ էմին էֆ.ի 20 ոսկի փոխ տրուած, և իրեն կնիքովը մուրհակը կնքուած է, ինչ որ կրնայ հաստատել վկաներով :

Նախագահը, խորհրդակցելէ յետոյ, յայտարարեց որ թէև 20 ոսկիի գումարով պարտքերու համար վկայ լսել օրինական է, սակայն քանի որ դատը բացուած է մուրհակով պահանջի մը համար և պարտականը չընդունիր մուրհակին կնիքը իրն ըլլալը, հարկ է՝ կնիքին խիութիւնը քննել : Եթէ առանց մուրհակի դատ բացուէր և 20 ոսկիին գանձուիլը պահանջուէր, ա՛յն ատեն վկայ ունենդրել կարելի էր : Դատաստանը, այս օրինական յայտարարութեան համակերպելով, որոշուեցաւ մուրհակին կնիքը քննել :

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

Մանիֆաթուրայի Հրապարակը

ԱՌԵԻՏՐ. ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆՔ

Սեպտեմբերի 1 մէջ

Սեպտ. ամսոյ մէջ մանիֆաթուրայի հրապարակին վկայ բաւական գործեր եղան : Վլուրի և բազէնի խնդրանք կար

և այդ խնդրանքը կը շարունակուի: Գրէթէ ամէն տեղէ ճամբորդներ եկած էին, որոնք թէև ո՛չ այնքան կարեւոր, սակայն բաւական գոհացուցիչ գնումներ քրին: Այսու հանգերձ, անցեալ տարուան 2/3ը հազիւ գործ եղաւ: Գործառնութիւնք ընդհանրապէս վրուրի և բազէնի վրայ էին, որոց ընտիր տեսակները միշտ կը փնտռուին: Հէռլին վրուրը դարձեալ ամէնէն շատ ծախուեցաւ, որովհետև նմանօրինակ ապրանքներուն մէջ ամէնէն յարմարն էր գնո՛ւմ ալ տեսակո՛ւմ ալ: Բազէնի վրայ այս տարուան եղած գործը նախորդ տարիներէն շատ պակաս է: Գիներու բարձրութեան պատճառաւ, յաճախորդները շատ քիչ ապրանք գնեցին: Միայն սպանիական վար տեսակ բազէններու վրայ քիչ մը գործ եղաւ, որոց տեսակները գոհացուցիչ էին և գիներն ալ յարմար: Արդէն քանի մը տարի է որ սպանիական ապրանքները բաւական սպառում գտան մեր հրապարակին վրայ, որոց բախտին պիտի վիճակէր նաև սպանիական քապօթ, եթէ աւելի կարող ձեռքերու մէջ ըլլար: Այսու հանգերձ, Աքօթօ եղբարք բաւական քապօթ կրցան ծախել և կրնանք ըսել որ եթէ Պոլսոյ փոխիսիօնեռները մեր հրապարակին վրայ սպառած ապրանքներուն նկատմամբ կատարեալ տեղեկութիւններ կարենան հաղորդել իրենց ֆապրիքաներուն, սպանիական քապօթն աւելի մեծ սպառում կրնայ ունենայ:

Գաւառներու մէջ որոմտեաց գիներուն սղութեան պատճառաւ գաւառացի մանիֆաթուրաճիները շատ զգուշութեամբ կը շարժին: Հիմակուան իրենց առած ապրանքներուն փոխարժէքը պարտին 4/5 ամիս վերջը վճարել և հիմակուընէ իսկ շատեր ոկտած են խորհիլ այդ ստոհնուտն վճարումներու վրայ և այս պատճառաւ նոյն իսկ իրենց պէտք եղածէն ալ պակաս ապրանքի մէջ կը մտնեն և միայն իրենց անհրաժեշտ պէտքերը կը հագան:

Մեր հրապարակին վրայ եղած գործին համեմատութեամբ ապրանք կա՛յ և այդ պատճառաւ մրցումը դադրած է: Ամէն վաճառական 5—10 փարայ շահ կը փնտռէ, ապրանք մը ծախելու համար: Այս տարի թէև պակաս վաճառում եղաւ, սակայն անցեալ տարուան չափ շահ պիտի կրնային արտադրել մեր մանիֆաթուրայի վաճառականները:

եթէ տոկոսի խնդիրը չըլլար: Տոկոսները ինչպէս եւրոպական ամէն հրապարակի, նոյնպէս և մեր հրապարակին վրայ բարձրացած են հարիւրին $3\frac{1}{4}$, վաճառականին համեմատ: Եւ մանաւանդ այս վերջին ատենները եռամսեային և ո՛չ մէկ պանքայէ ընդունուիլը և իսկուտի թուղթերուն չկտրեւնալ կտրուիլը նիւթական անձուկ վիճակի մատնած է մեր վաճառականներէն շատերը:

Մանչեսթրի մէջ գիններու սղութիւնը դեռ կը շարունակէ: Յանձնումները ուշ են և դրամական տագնապը ստուտիկ է: Եռամսեայ թուղթերը չեն զեղչուիր: Բամբակի բերքն անցեալ տարուընէ շատ կ'ենթադրուի, սակայն գինն առ այժմ իյնալու հակամէտ է: Ճարտարարուեստի մէջ եղած խիստ մեծ պէտքը թոյլ չի տար որ բամբակի գինը կտրի և արդէն այս քանի մը տարի է որ մանիֆաթուրայի գինը բամբակի գնոյն հետ ուղիղ համեմատութիւն չունի:

Առեւտուրի Կեանք

Գ Ա Ռ Ա Ռ Ն Ե Ր Ո Ւ Մ Է Չ

×

ԿԱՂԱՄԱՅԻ ԱՆՏԱՌՆԵՐ

Եւ Շերամաբուժական Ձեռնարկներ

ՄԱՐԶՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մարզումանի մեր քղրակիցը՝ Յ. Փալանճեան եֆ. կը գրէ մեզ Սեպտ. 12 քուով. —

Մարզումանէ կէս ժամ գէպի հարու՝ Ամասիոյ խնդրիկին եղերքը կը գտնուի Բէօր—Բէօյիւ կողմած փոքրիկ գիւղը, ուր դարերէ ի վեր գոյսւթիւն ունեցող Ս. Աստուածածնայ վանքը նշանաւոր է իւր ուխտատեղի և երկրագործական վայր: Ունի մշտահոս աղբիւրներ՝ որոնք տեղւոյն երկրագործական աշխատութիւններուն մեծապէս կը նպաստեն: Վանքին շրջակաները կաղամախի (խալաֆ աղանձր) հսկայ անտառներ կան: Լաւ խնամուած 20—25 տարեկան կաղամախի մը բունը գրէթէ մէկ սսկիի կը ծախուի, բացի ճիւղերէն, որոնք լաւ վառելափայտ կ'ըլլան: Կաղամախի բուններէն պատուական տախտակներ կը պատրաստուին,

որոնք շատ յարգի են իրենց փայլունութեամբը և տակու-
նութեամբը: Քիչ ժամանակուան մէջ, այդ կաղամախներուն
շնորհիւ, մեծ հարստութիւն մը պիտի ունենայ վանքը և
պիտի կրնայ նպաստել երկրագործական յառաջդիմութեան:
Շատ դիւրութեամբ կարելի է կաղամախի անտառ մը ու-
նենալ: Հարիւր քառ. մէթր տարածութիւն ունեցող ո՛ր և է
արտ — բաւական է որ ջուր երթայ հոն — կրնայ 10,000 հատ
կաղամախ պարունակել: Իւրաքանչիւր մէթրի վրայ ճիւղ
մը կը տնկին և առաջին օրերը շատկէկ ջուր կուտան: Ան-
շուշտ այս գործողութիւնը գարնան սկիզբները կ'ըլլայ: Երբ
ձկին, վարերը բուսած ճիւղերը կը փեթթեն վեր բարձրա-
ցընելու համար: Եթէ երբեք տնկուած ճիւղին գազաթը
յօդեն, կը չորնայ: Ասկէ վերջ աշխատութիւնները գրէթէ
կը դադրին: Միայն թէ անոնց տակէն ջուրը անպակաս
ընելու է, որպէս զի ածումը զօրաւոր ըլլայ և ամառուան
տաքին չչորնայ:

*
** Վանքը ընդարձակածաւալ արտեր ալ ունի, որոնք
մինչեւ վերջին տարիներս պզտիկ հասոյթներ միայն կրնային
արտադրել: Ներկայ Հոգաբարձութեան օրով, գիտական նո-
րագոյն պահանջումներ ի գործ կը դրուին: Ժամանակէ մը
ի վեր վանքին կից պարտէզի մը մէջ շերամարուծութիւնը
առաջ կը տարուէր, սակայն այդ պարտէզին մէջ գտնուած
թթենիները անբաւական համարուելով՝ վերջերս ընդարձակ
գետին մը բոլորովին թթաստանի ձեւափոխած են, և ի՛նչ
հասոյթ որ առաջ կրնար առնուիլ սոյն գետինէն, դարձեալ
նոյն համեմատութեամբ և թերեւս ա՛լ աւելի քանակու-
թեամբ դրամ կը ստացուի հիմա՝ թթենիներուն մէջ տեղի
պարապ միջոցներուն մէջ ցանուած այլազան բանջարեղէն-
ներով: Ինչպէս հոս, նոյնպէս Մարզումնի մէջ պատրաս-
տուած խոզակները շատ փայլուն կ'ըլլան տեղւոյն կլիմային
հետեւանքով և ամէն տարի անոնց քիւօն Ամասիոյ կամ ու-
րիշ տեղերու արտադրութենէն քանի մը դրուշ աւելի կը
ծախուի: Ասոր համար շերամարուծութիւնով զբաղողներու
թիւը մեծապէս աւելցած է հիմա Մարզումնի մէջ և հետզ-
հետէ ընդարձակ գետիններ թթաստաններու կը փոխուին:

*
** Վանքին մէջ առաջ կը տարուին նաեւ հաւաքուծու-
թիւնն ու կանեփի մշակութիւնը, ձեռներեցութեամբ Յ.

Գարամանեան էֆ.ի, որու յանձնուած է երկրագործական և այլ աշխատութիւններու հոգը:

* * Յորենի և ալիւրի գիները տակաւին ամուր կն: Հացին օխան 58—60 փրյ. է: Վերջին լուրերու նայելով, բարեխնամ Կառավարութիւնը Սամսոնէ ալիւրի արտածութիւնը արգելած է, որով գիներու անկումը յստաւի է:

ՅՈՐԵՆԻ ԳԻՆԵՐԸ՝ ՍՎԱԶԻ ՄԷՁ

Սվազեն վաճառական Սամուէլ Էֆ. Փիրսնեանի կողմէ Սեպտ. 17 թուով մեզ գրուած նամակէ մը կը ֆաղեմք հետեւեալ տեղեկութիւնները. —

Տեղւոյս տուեալ. հրապարակը այս միջոցիս անձուկ է, արմատիքի բերքին նուազութեան պատճառաւ: Ասոր համար տուեալներն ալ շատ պակաս է: Անցեալ տարի ջորենի գիները 90—120 դր. է մէջտեղերն էին: Այժմ 160—180 դր. կ'արժեն: ԱՅԻՈՆԸ ԻԶՄԻՐԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻՆ ՎՐԱՅ

Իզմիրէ Սեպտ. 23 թուով գրուած նամակէ մը. —

Այս շաբթու աֆիոնի վրայ վաճառուած չեղաւ: Նոր բերքին քաղուելէն ի վեր 1211 կողով ժամանեց մեր հրապարակը, մինչ անցած տարի 2714 կողով ժամանած էր: Կ. Պոլսոյ մէջ չէքին 325էն 47 կողով ծախուած է որ մեր հաշուով 210 դր. ըսել է: Կ'ըսուի թէ Պոլսոյ վաճառականները Հոլանտայի հրապարակին համար աշիվոք բաւական ապրանք ծախած են և Պոլսոյ հրապարակին վրայ պատրաստ ապրանք մնացած չըլլալով, անոնք ալ ի վերջոյ Իզմիրի հրապարակին կարօտ պիտի ըլլան: Այս տեղ, ապրանք ունեցողները 250 դր. էն վար չեն ծախեր:

ՅՈՐԵՆ ԵՒ ԱԼԻԻ

Անցեալ շաբթու Պոլսոյ հրապարակը ժամանեց 2665 թօնօ ցորեն, 1843 թօնօն Անատոլուի ապրանք և Անատոլուի երկաթուղիով փոխադրուած, իսկ 820 թօնօն Պրայիլայէ ներածուեցաւ: Գիններու վրայ փոփոխութիւն մը չկայ:

Նոյնպէս, անցեալ շաբթու Պոլսոյ հրապարակը ներածուեցաւ 38115 պարկ ալիւր զանազան նաւահանգիստներէ, 20,985 պարկ Մարսիլիայէ, 10,060 պարկ իտալական նաւահանգիստներէ, 4220 պարկ Օտեսայէ, 1200 պարկ Վառնայէ և մնացեալը մօտակայ տեղերէ: Աւելորդ է դիտել տալ որ անցեալ և նախորդ շաբթուան մէջ Պոլսոյ ներածուած մե-

ծաքանոակ ալիւրը — 15 օրուան մէջ 69,168 պարկ — հե-
տեւանք է բարեխնամ Կառավարութեան ձեռք առած մի-
ջոցներու :

×

Իզմիրի հրապարակին վրայ անցեալ շաբթու 20,500
պարկ ցորեն ժամանելով 11,500 պարկը ծախուեցաւ և սրօք
մնաց 25,000 պարկ : Գիններն են Սուրիական 85—95, տե-
ղական 75—95, Մէրսին 78—88, Ուշաք 70—75, Բ. տեսակ
80—82, Ա. տեսակ 88—90 և Էփսոս 98—101 : Հրապարակը
կայուն է :

Մարսիլիոյ հրապարակին վրայ Հոկտ. 3ին [Ը. Ե.] ծախ-
ուեցան Սուրիական ցորենը 20¹/₂ ֆր. և Հալէպինը 22 ֆր. :
Պաղատի տեսակին գինն է 22¹/₂ ֆր. :

ԳԵՏՆԱԽՆՁՈՐ

Անցեալ շաբթու Պոլսոյ հրապարակը ներածուեցաւ 4028
պարկ գետնախնձոր, 1434 պարկ Ատաբազարէ, 870 պարկ
Նաբոլէ և 1728 պարկ Մարսիլիայէ : Գիններու վրայ հետեւ-
եալ փոփոխութիւններն եղան. — Ատաբազարինը 36—43էն
իջաւ 32—36ի, Նարոլիինը 38—41էն 37—40ի : Մարսիլիայի
գետնախնձորին գինները չեն փոխուած :

ՀԱՒԿԻԹ

Անցեալ տասներէնդ օրուան մէջ Պոլիս ժամանեց 1335
անտուկ հաւկիթ, 241 անտուկ Պարթընէ, 378 անտուկ Պան-
տըրմայէ, 166 անտուկ Ատաբազարէ, 162 անտուկ Քէօթահ-
եայէ և 370 անտուկ զանազան տեղերէ : Գինները 29/32էն
այս շաբթու իջան 26/30ի :

* * Մարսիլիոյ հրապարակը մեծաքանակ հաւկիթ կը
ժամանէ Սև Մզէն և կը ծախուի բարձր գիններով : Գիններն
են Կ. Պոլիս, Մուտանիա, Սաման 7.75—8ֆր., Դալթցա և
Իւնիա 7.25, Օրտու և Տրապիզոն 6.75—7ֆր. : Սուրիական
հաւկիթները ծախուեցան 5.50—6.25 ֆր. և, տեսակին և
անպաշտօն համեմատ :

ՇԱՀԱԴԻՏԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

ԿԸ ՅԱՅՏՆՈՒԻՆ

ՊԳՆԱԶԻ ՀԳԱՊԱՐԱԿԻՆ ԱՐԱՅ

Պղինձը տուկալին կը շարունակէ իրմով զբաղեցնել եւ-
րոպայի և Ամերիկայի առեւտրական հրապարակներն ու
մամուլը : Շատ բնական է այս, որովհետեւ պղինձը իբրեւ
վաճառք թէեւ չտա քիչերը կը հետաքրքրէ, սակայն առ
հասարակ ամէն գործի մարդու համար շահեկան ու հրահան-
դիչ է գլխնալ պատճառները անոր գնոյն տարօրինակ բար-

ծրանալէն յետոյ, անմիջապէս անակնկալ կերպով թաւալ-
գլոր իննալուն։ Կը հաստատուի թէ պղինձին այժմու վիճա-
կը լոկ շահագիտութեան արդիւնք է։ Ո՛չ գերադատաբո-
ւթիւն կայ, ո՛չ ալ սպառումին մէջ նուազում։ Ընդհակառակն
երկուքն ալ տրամագծօրէն, իրարմէ քիչ մը տարբերու-
թեամբ, անգաղար կ'անին։ Արդէն շահագիտութենէ զատ,
գործերու ընթացքին մէջ ո՛ր և է իրական պատճառ մը չկար
գիներու այսքան մեծ անկում մը յառաջ բերելու։ Բայց
խնդիր էր գիտնալ թէ որո՞նք էին շահագէտները և ի՞նչ
էին անոնց նպատակն ու գործելու միջոցը։ Այս վերջին
օրերս այդ ալ պարզուեցաւ։

Սակարաններու մէջ պղինձի հանքերուն թուղթերը,
որոնք արժեթուղթերու մէջ կարեւոր դիրք մը ունին, մե-
ծապէս օգնած էին պղինձին գինը բարձրացնելու և ասկէ
իրենք ալ օգտուելով ամենաբարձր գիներու ելած էին։
Այս կերպով նպատաւորաւ արժեթուղթերուն մէջ կը գտնուին
Ամալկալմէյքթի ընկերութեան բաժնեթուղթերը։ Ասոր Տնո-
րէնը՝ Մ. Պրաֆթըն՝ խորհելով որ խոհեմութիւն չէ և թե-
րեւս անկարելի է այլեւս գիները բարձրացնելու մտօք
շահագիտութիւն ընել և օգտուիլ, յարմար կը տեսնէ գի-
ները կտրել ու ասկէ շահ մը հանել, որովհետեւ շահագի-
տութիւնը ո՛չ գործելու չափ ոչ ալ գործելու եղանակներու
մէջ խտիր ունի։ Եթէ չկրնայ օգտուիլ գիներու բարձրա-
ցումէն, կ'արդիւնաւորուի գիներու անկումէն։ Մ. Պրաֆ-
թըն իր վարած հանքի ընկերութեան վիճակին մասին ան-
նպաստ գրոյցներ կը հանէ։ Ըսել կուտայ որ իր հսկողու-
թեան տակ բանող շատ մը հանքերու աշխատութիւնը պի-
տի դադրեցնէ, որով այս հանքերուն պղինձին արտադրու-
թիւնը, ընթացիկ տարւոյ մէջ, 50 0/0 պիտի նուազի, թէ
մեծաքանակ պղինձ — 80,000—100,000 թօնօ— արտադրող-
ներու քով պահուած կը մնայ, վերջապէս ասոնց նման այն-
պիսի տարածայնութիւններ, որոնց հետեւանքը կ'ըլլայ թէ՛
պղինձի և թէ՛ պղինձի հանքերու թուղթերուն անկումը,
սա տարբերութեամբ միայն որ՝ պղինձին գիներուն հետ
համեմատելով՝ հանքային թուղթերու գիները շատ փոքր
անկում մը կը կրէին, որուն պատճառը ուրիշ բան չէր, բայց
եթէ նոյն իսկ Ամալկալմէյքթի անօրէնին և գործերու մօտէն
տեղեակ շահագէտներուն ծախսուած հանքի թուղթերուն
աժան գնով ձեռքի տակէ գնելը։ Բնական է որ այս կարգի
ձեռնածութիւններ երկար տեսն չեն կրնար տեսնել, և ամէն
ինչ քիչ օրէն իր բնական վիճակը պիտի գտնէ։ Այն ատեն
պղինձին գիները պիտի բարձրանան, և ո՛վ գիտէ մինչեւ
ո՛ւր, մանաւանդ որ, ինչպէս կ'ըսուի, Մ. Բոքֆէլլըրի որ-
գին այդ մտօք գործի ձեռնարկած է։

ԲՈՒՐԴ, ԲԱՄԲԱԿ

Մարսիլիոյ մեր քոքակիցները, M. M. Les Fils de Giraud freres, կը գրեն Հոկտ. 3 [Ը. Ե.] թուով. —

Լիվրբուլի աճուրդներու միջոցին ընտիր տեսակ բուրգերուն գինը բարձրացաւ և ընդհակառակն սալորական տեսակներունը քիչ մը կտարեցաւ: Եւ որովհետեւ այս վերջին տեսակներն են որ աւելի կ'սպառին մեր հրապարակին վրայ, հետեւապէս մեր գիները նպատատաւոր ազդեցութիւն մը չկրեցին: Անկողին շինողները քիչ մը աւելի խնդրանք ըրին բուրգի մասին, բայց գործարանները կը շարունակեն իրենց վերապահումը, որով մեր հրապարակին ընդհ. թօնը տկար է: Սուրիական բուրգերուն գիները փոփոխութիւն մը չկրեցին: Ուրֆայի լուացուած տեսակին գինը 300 ֆր.ին չուրջն է, Հալէպինը 280—290 և Շամինը 275 ֆր.: Պաղատտի բուրգերէն ո՛ր և է վաճառում չեղաւ: Լոնտոնի աճուրդներուն մէջ գիները քիչ մը ինկան: Փաթցա—Օրտուի լուացուած բուրգերուն վրայ քանի մը գործեր եղան 240—245 ֆր.էն: Էնկլաբի լուացուած տեսակը կ'արժէ 260 ֆր.:

* Բամբակի վաճառում գրէթէ չկայ մեր հրապարակին վրայ: Անուանական գիններն են Թարսուսի տեսակին 50 քիլոն 65 և Խոլիպինը 55 ֆր.:

ԱՅՆԻ ՄՈՐԹ

Նոյն քոքակիցն. — Սեպտ.ը անցաւ, առանց տեղի ունենալու այն բարձրացումը, որ կը յուսացուէր այժի մօրթի գիներուն վրայ: Վաճառում գրէթէ չկայ: Իրաւ է որ խաղախորդարանները ապրանքի պէտք ունին, բայց ապրանք ունեցողները ո՛ր և է զիջում չեն ըներ: Թուրքիոյ այժի մօրթերուն լաւ տեսակներուն վրայ խնդրանքներ պիտի ըլլան: Կը կարծենք որ Տրապիզոնի տեսակին տոգիւնան պիտի ծախուի 43—45 ֆր.ի [գեղջ 50%], Սամսոնինը 40—42 և Մէրսինի ու Հալէպինը 38—40 ֆր.ի: Պաղատտի տեսակին քիլոն կ'արժէ 1.90—2.25 ֆր. տեսակին համեմատ:

Արտածութիւն

Թիֆթիկ. — Ծախուեցաւ 354 հազ: Գնողներն են Տեարք Արսեն եւ ընկ. 50 հազ Գապա 10¹/₂—14¹/₂
Էսուարս Էնս սըն 95 » Նիլտէ 15¹/₂—16¹/₂
Կեդրոյ 175 » Եօզղատ Էն. 19—19¹/₂
Կիւպիկ. եղբ. եւ ընկ. 34 » Նէվէհիւր 15¹/₂
Գարի. — 10,000 քիլէ: Մէրսինի տեսակին քիլէն կ'արժէ 16³/₄ զրշ.: Իզմիրի հրապարակին վրայ Սեպտ. 23ին 30,000 պարկ ժամանելով 29,000ը ծախուած է, տեղականին քիլէն 14—18 զրշ., Ա. տեսակ 18¹/₂ և Էփսոս 19¹/₂ զրշ.էն: Սթօքն է 28,000 պարկ:

Եգիպտացորեն. — 2000 պարկ: Իզմիրի և Պանտըրմայի տեսակները կ'արժեն 35—36 փր.:

Թռչնակեր. — 500 պարկ: Ռոտտոգոյի տեսակը 42 փր. արտածութեան համար: Մարսիլիոյ հրապարակին վրայ գընորդ չկայ: Ռոտտոգոյի տեսակին գիները ուրիշ տեսակներու գիներէն բարձր են:

Շուշմայ. — 1000 պարկ: Մէրսինի նոր բերքը կ'արժէ 124 փր.: Մարսիլիոյ հրապարակին վրայ գեղին տեսակը կ'արժէ 51 ֆր. և միւս տեսակը 45—46 ֆր.: Պաղտատի տեսակէն 41 ֆր. ի գնորդ կայ և մինչեւ 41½ ֆր. ի պիտի բարձրանայ: Իզմիրի հրապարակին գիներն են 3.15—3.20 դշ.:

Լուքիա. — 300 պարկ: Սեւ ծովի տեսակին 100 օխան 125—140, Բ. ը 105—110, Սելանիկ 210—215 և Պալլըք 165—170 դրուշ: Մարսիլիոյ հրապարակին վրայ գիները կ'իյնան, որովհետեւ Թրանսայի մէջ հունձքը լաւ է և ներքին գաւառներն առ այժմ ո'ւ ե' գնում չեն ըներ: Միւս կողմէ Դանուբի լուքիայէն շարունակ մատուցում կ'ըլլայ և գնող չըլլալուն պատճառաւ, գիներն օր օրի կը կոտորին: Տրապիզոնի նոր ապրանք ժամանած չէ տակաւին Մարսիլիոյ հրապարակը: Կը յուսացուի որ 30—32 ֆր. գին տուող ըլլայ: Հոկտ. — Նոյմ. ին յանձնելի ապրանքներու համար 27 ֆր. գին կը տրուի: Օրտուի տեսակն ալ կ'արժէ 25 ֆր. աղիվոնէ: Իզմիրի խոշոր տեսակ լուքիայէն 28—30 ֆր. ի առող պիտի ըլլայ:

Սիսեռ. — 250 պարկ: Տարտանէլի տեսակին օխան կ'արժէ 70—72, Բ. ը 60—62 և Սուրիոյ նոր բերքը 60—65 փր.: Այս բերքէն մեծաքանակ կը ժամանէ Մարսիլիոյ հրապարակը: Լաթաքիայի տեսակը կը ծախուի 17.75—18 ֆր. ի: Իզմիրի, Տարտանէլի և Սամոնի սիսեռներէն մատուցում եղած չէ տակաւին: Իզմիրի հրապարակին վրայ կ'արժէ օխան 80—95 փր., մեծութեանը համեմատ:

Կ. Պոլիս 27 Սեպտ.

Բիթրիի ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ. — [Տեարց Ալթուն օղլու և ընկերութեան Սեպտ. 28ի շրջաբերականէն]. — Ծախուեցաւ 20 պարկ ճերմակ 21—23էն, 13 պարկ ճերմակ Բ. 18½—19էն, 9 պարկ պիօնսօ 17¼էն, 17 պարկ պիօնսօ Բ. 16¼էն, 7 պարկ դեղին 13էն և 5 պարկ սփարսա 6 դրշ.էն:

Սալիս. — 17 պարկ Մատէն 19—19¼ դրշ.էն:

ԱՅԻՈՆԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ. — Սեպտ. 21էն 28 ծախուեցաւ 1 սնտուկ Պիլէճիկի ապրանք, զոր գնեց Ն. Տ. Վարդերեան էֆ. 260 դրշ. ի: 300/350 օխայի չափ ալ Մ. Վիթալ գնեց Հալանտայի համար 325 դրշ.էն և տակաւին միեւնոյն գինով գնորդ կ'երեւի:

ԱՌԵԻՏՐ. ԲԱՌԱՐԱՆԸ, Գորգի Հրապարակը եւն.՝ յաջորդ Թուով:

Արտօնատէր Հ. Ս. Խ. ԻԻԹԻՃԵԱՆ — Տպագր. ԶԱՐԵՆ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Տ.

Պատիւ ունիմ ծանուցանել Ձեզ՝ թէ ողբացեալ հօրս ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԷՖ. Ս. ՖԸՆՏԸԳԵԱՆԻ ժառանգորդներու համաձայնութեամբ՝ ինձ փոխանցուած են՝ իւր անունով քառասուն տարիէ ի վեր գործող առեւտրական տան սեփականութիւնն ու իրաւունքներն՝ անոր վերաբերեալ կալուածներով ու ապրանքներով հանդերձ:

Այս կարգադրութեան հետեւանօք ներկայիւս կը հաղորդեմ Ձեզ՝ թէ վերոյիշեալ տան բոլոր պարտքերն ու պահանջներն յանձն առնելով:

ԱՐԱՄ Յ. ՖԸՆՏԸԳԵԱՆ

անունիս ներքեւ, պիտի շարունակեմ անոր գործառնութիւնները՝ որոնք իմ տնօրէնութեանս յանձնուած էին արդէն երկար ժամանակէ ի վեր: Յարատեւութեան և ուղղամտութեան այն սկզբունքներն որոնց հետեւած ենք ողբացեալ հայրս ու ես՝ առեւտրական գործունէութեան երկար տարիներու ընթացքի մը մէջ, ապագային եւս ինձ առաջնորդ ըլլալով՝ յոյս կը ներշնչեն որ պիտի հաճիք միեւնոյն վստահութեամբ պատուել զիս:

Հաճեցէք նկատի առնել յետագայ ստորագրութիւնս և ընդունեցէք, Տ., խորին յարգանացս հաւատարմութիւնս:

ԱՐԱՄ Յ. ՖԸՆՏԸԳԵԱՆ

Ստեփան Տէվլէթեան

Էսկի Ջապօիէ ճաւսսէսի, Պաղսաս օթիի տակը

Կը պատրաստէ փառչուէ կնիքներ, ձապգրական յանձնարարութիւններ, այցափառս, նամակագրութիւն եւն. : Գաւառային յանձնարարութիւնք կը կատարուին խնամքով, պայմանաւ որ փոխարժէքը կանխիկ շրկուի:

Յովհաննէս Գրլընեան

ԳՐԱՎԱՃԱՌ—ՅԱՆՁՆԱԿԱՏԱՐ

Գրլընեան գրատունը իր գրեհական ճոխ միջերգով Մէ-
արիֆէն արտօնուած Օսմ., Հայ., Ֆրանս., Անգլ., և Գերմ.
դասագրքերու յանձնարարութիւններ կը կատարէ փութով,
խնամով և գիւրամատչելի պայմաններով: Գրատանս սկըզ-
բունքն է յաճախորդին շահուն մէջ փնտռել իր արդար շա-
հը: Իր գտած համակրութեան ապացոյցն է իր յաճախորդ-
ներուն հետզհետէ աճող թիւը: Փորձ մը միայն կը բաւէ
համոզուելու համար Գրատանս ճշտապահ և ուղղամիտ գոր-
ծառնութեանց մասին: —

ՀԱՍՑԷ. — Գրասուն Յովն. Գրլընեան,

50—17

Զամաւնըլար, Կ. Պոլիս

ՀԻՆ ՕՐԵՐ

Պուէտ Խաչատուր Միսաքեան

Եւ իր ժամանակակից իմացականին վրայ հայեացքներ

ԳՐԵՑ Յ. Գ. ՄԵՐԱՐԵԱՆ

19րդ դարու թուրքահայոց իմացական, բարոյական և
արուեստական փիճակին վրայ ալ վաւերական յիշատակա-
գիրներով զարդարեալ հատոր մըն է՝ 140ի չափ էջերով, որ
անցեալ նշանաւոր անձանց վրայ ալ կը խօսի հոգեբանօրէն,
գիտաւորապէս Պուէտ Խաչատուր Միսաքեանի վրայ, որ այդ
անձանց կարկառուններէն էր՝ իբրեւ բանաստեղծ-փիլիսոփայ,
25 տարի անցուցած Բարիզի մէջ:

Կր ծախուի Կ. Պոլիսի բոլոր գրավաճառներուն քով,
գին 7½ ղրուշ:

Մեծաքանակ (20 հատէ աւելի) կանխավճար խնդրող-
ներու և գնողներու համար կ'ըլլայ 25% գեղ: Գրել առ
այս հեղինակին հասցէին, Կ. Պոլիս Զաքարէճըլար Պ. Պալեհեյ
ու Պ. Զարդարեան գրատունները:

10—1

Մեծ Վաճառատուն Ասեղնագործութեան

ԵՒ ՕԺԻՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԶԱՆԱԶԱՆ ՆԻԻԹՈՅ

ՇԱԼՃԵԱՆ ԵՒ ԹԱՎՅԱՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԹԱՅԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ, ՊԱԼԱՏԱՆ

Կ. Պոլիս, Էսկի Չապթիէ Ճատտէսի, Խիւ 63

×

Այս մեծ վաճառատունը, որ իր ապրանք տեսակներուն ճոխութեամբը և չափաւոր գիներովը հանրածանօթ է, Եւրոպական առաջնակարգ գործարաններու հետ իր յարաբերութեանց շնորհիւ տրամադրելի ունի պատրաստ ճոխ հաւաքածոյ մը ասեղնագործութեան և օժիտի վերաբերեալ նոր և ընտիր նիւթերու, ինչպէս մետաքսեայ կերպասներ, աթլաս, թաւիշ, թաւթա, ոսկեզօծ և արծաթեայ զուտ և անզուտ թելեր [խաս և խամ սըրմա], ճերմակեղէնի համար ընտիր պոստէներ, վալանսիէն ու մետաքսէ թանթէլաներ, ճերմակ քիտան, գաղղիական ընտիր շապիկի կերպասներ, բիքէներ, գունաւոր սլաթիսթներ ևն. ևն.:

Զեռագործ բանուած դանազան ճոխ նիւթոց հաւաքածոյ մը պատրաստ կը գտնուի:

ՄԱՍՆԱԽՈՐ ԶԵՂԶ Դպրոցական հաստատութեանց համար:

Վաճառատան մէջ միշտ պատրաստ կը գտնուի ասեղնագործի նկարիչ մը:

10—2

ՃԱԳԱՐ ՄԱՔԻՆԱՍԸ ՀԱԳԳԸՆՏԱ ԻԶԱՀԱԹԸ ԼԱԶԼՄԷ

Պու իւշ ուսուլլէրտէն մատաւ ճագար մաքինալարընտա տիկէր սուրէթտէ նազարը տիգգաթա ալընճագ պիր նօգթա վարտըր. եանի, չէօզկիւ թէլլէրի թէֆէնին հարաքէթինտէն նէ՝ գատար ուզագտան աչըլըր իտէ, օ գատար տախի զիյատէ աչըլմալարը լագըմ կէիւր քի մէքիք չէօզկիւնիւն արալըղընտան ֆէրախճա կէչէ պիլսին. ատէթա «ճագար» մաքինալարընտա իտէ՝ չէնկէլլէր հէփսի պիր պոյ եօգարը չըգարղընտան տօլայր՝ չէօզկիւ թէլլէրի պիր սըրտա (ճէտվէլ կիպի) աչըլմագ եա տալիմա եօգարըլը աչաղըլ գալըր աչրան թէլլէր:

(Տէվամի)

ՓԱԼԱԳԱՅԵԱՆ ԱՂԶԱՍՆՑ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԼԵԶՈՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

ԳԻՇԵՐՈԹԻԿ ԵՒ ՅԵՐԵԿԵԱՆ

Կ. Պոլիս Գասը-գիւղ Մէօհիւրսար նասէսիւ.

Շրդ Տարեշրջան

Մասնագէտ ուսուցիչներու և ուսուցչուհիներու ձեռամբ, տոհմային ուսումներէ և գիտական անհրաժեշտ ծանօթութիւններէ զատ, հիմնական կերպով կ'աւանդուին Հայերէն, Օսմաներէն, Ֆրանսերէն, Անգղիերէն և Գերմաներէն լեզուները՝ հանդերձ խօսեցողարժութեամբ (բոսքիֆ), ինչպէս նաեւ Գծագրութիւն, Տնարարութիւն, Կար ու Ձև, Ասեղնագործութեան զանազան տեսակները (ձեռքով և մեքենայով), ձայնական և գործիական երաժշտութիւն, մասնաւորապէս Դաշնակ և Ջութակ: Գիշերօթիկները կը վայելեն կատարեալ սնունդ և բնտանեկան անթերի խնամքը առողջապահիկ պայմաններու մէջ, — Բանակցութեան համադիմելի վարժարան առ Տեսուչն կամ առ Տեսչուհին, Մանրամասն տեղեկութիւն կարելի է ստանալ նաեւ, Գշ. եշ, Շր. օրերը ժամը 5էն 9 ղիմելով ի Գրատուն «ԳԱՐՈՒՆ» Մեծ Նօր խան, վերի յարկ, թիւ 55:

Հիմնադիր-Տնօրէն

Ե. Գ. ՓԱԼԱԳԱՅԵԱՆ

15—6

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ ազգային, գրական եւ քաղաքական. — Բաժանորդագրութիւն տարեկան Կ. Պոլսոյ համար 80 ղրշ., վեցամսեայ 45 ղրշ., զաւառներու համար տարեկան 108 ղրշ., վեցամսեայ 60 ղրշ., օտար երկիրներու համար տարեկան 35 ֆր., վեցամսեայ 20 ֆր.: Ձեռքէ վաճառում՝ քաղաք փառաւ, ԱՐԵՒԵԼՔ հրատարակ կ'ելլէ ամէն օր, կէս օրին, խնամեալ բովանդակութեամբ, բնտիր յօդուածներով, թարմ լուրերով ու նորագոյն տեղեկութիւններով: ԱՐԵՒԵԼՔ, իր վերակազմուած խմբագրութեամբ եւ իր կարող աշխատակիցներով, առաջնակարգ տեղ մը կը զբաղէ տեղական հայ մամուլին մէջ: Իր առաւելութիւններէն մէկն է ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԵՐԱՅԻՄ հանգամանքը: Որով իր բնթերցողներուն կը ներկայացնէ պարբերաբար, Ծանօթ Դէմքեր եւ երբեմն ալ տեսարաններ: Ոչ նուազ կը գնահատուին իր մասնագիտական յօդուածները, եկեղեցական, կրօնական, տնտեսական-սեղանաւորական, երկրագործական, եւայլն, բաց ի գրական, բանասիրական գլորուածքներէ, օրուան տեսութիւններէ, և ընդ. ԱՐԵՒԵԼՔի վերաբերեալ ամէն գրութիւն ու բաժանորդագին պէտք է ուղղել Տէր և Տնօրէն Գարեգին Էֆ. Պոյաճեանի հասցէին, Ղալաթիա, Մահմուտիյէ ձատտէսի, ուր հաստատուած են թերթին Տպարանն և խմբագրատունը:

ԲԻԲԻԱԿՆ

«بوراكن»

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Մէհմէտ Փաշա Խան, Թիւ 12

ارمنجه غزته

دوسعات محمدپاشا خان نومرو ۱۲

PURAGN

Revue Arménienne

Siamboul, Mehmed Pacha Han, N. 12

Appréciée par la Chambre
de Commerce de Consipie

عثمانی تجارت اوسطی طرفندره
تقدیر اولمیشدر

ՕՍՄ. ԱՌԵՒՏ. ՍԵՆԵԱԿԷՆ

ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ

Բ. ՇՐՋԱՆ

Թիւ 41

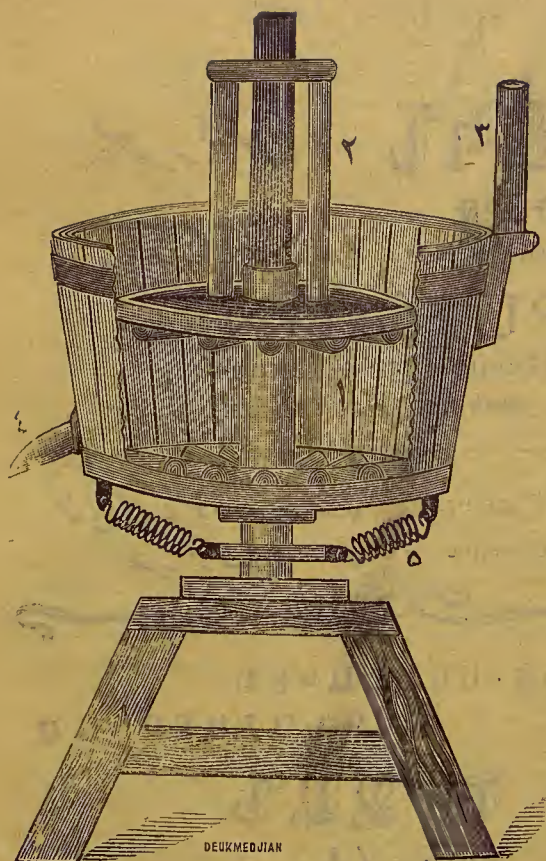
ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ, ՆՈՒԷՐՆԵՐ

52 Թիւի բժնորդ. Պոլիս եւ Գաւառ	60 զրշ.
» » » Արտասահման	13 ֆր.
52 Թիւի բաժնեգիրն եւ 2 զրշ. ի ծախսը վճարողը կ'ստանան Հէրէքէի գործարանէն զոյգ մը բնաիր բուրդէ գուլպայ եւ մետաքսէ թաշկինակ մը .	
1 բժնորդ. գանողին էքօ տը Բառի մը	10 զրշ.
երկու » » Առեւ-եւ Տնտ. Աշխ.	15 »
երեք » » Մէճէլլէ	30 »

Գ Հ Ո Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր 1907

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՑԱԳՐ. ԶԱՐԵՀ Ն. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Իշարու մեքինանքն թէքնէօի չըրալը չամ աղանձրնտան վէ
կալվանիքի մեքինան վէ պաքըրտան իմալ օլընըր: Աղան իւն
սաճըն ֆիյաթը միւսալի օլուպ: պալիքի մարդուսընտ կէօր
եաքըլըր: Թէքնէնին քուլըր 65 սանթիմ տիր:

ՉԱՄԱՇԸՐ ԹԵԹՆԻԻՆԷ ՄԱԽՍՈՒՍ ՄԱՔԻՆԱ ԹԷՍԱՐՐՈՒՓ, ՍՈՒՀՈՒԼԷԹ, ՆԷՋԱՖԷԹ

Պիր քիչինին օն իֆի սաաթտա երքաաղը չամաշըր պու
մաքինա իլէ իւչ սաաթտա երքաշըր: Ին նաղիք օլտն իբէքի
քումաշալը պիլէ երքալ վէ քաթիլն խաալա օլըրալմաղ:
Իշիլմա իտէճէքիլէ քանաաթը թամպէ հաալ իթաիլմէք
իչուն թէքիւպէ իւղէրինէ սաթըլըր: Ֆիյաթը 250 դը:
օլուպ: չէրէք ասղիքնաաան ֆաղլա սըրալը իտէնլէրէ միւ
նասիպ սուրէթտէ սքոնթօ իտիլուր վէ պէտէլինին նըֆը
փէչին ալընալագ նըֆը իչուն վատէ վէրիլըր: Մահալը
թէվգիլ Չաքմաքըլալ եօքուշու իւսթ պաշընտա Մէքնան

Չարչուարնտա Եալտըզլը խանտա 6 նամէրօ օլուպ, Թաշլատան
Բիւրակն իւզէթասը իտարէխանէսինէ տախի սըփարըզ օլընըր:
Մէսարիֆի նագլիէ միւթէրիէ ախտ տիր:

Ս Ո Ւ Ր Է Թ Ը Ի Ս Թ Ի Մ Ա Լ Ի

Էվվէլա 2 նամէրօլը Թապլա մահալինտէն խարիճէ չըքա-
րըլըր. սանիէն 1 նամէրօ, Եանի Թէքնէնին տախիլինէ Եիրմի
բարչա քատար չամաչըր իսթիֆ օլընըպ, չամաչըրլարըն
սրառընա սապուն Թօղըր սէրբիլիր. սալիսին Եինէ 2 նամէրօլը
Թապլա Րէսիմտէ կէօրիւտիկի կիպի Եէրինէ Թաքըլըր վէ
Թապլանըն իւզէրի իլէ պէրապէր աքընճաեա քատար սըճաք
սու պօշալտըլըր վէ 3 նամէրօ, Եանի սարտան Թութըլարաք
Թէքնէ սաղա վէ սօլա օն տաքիքս գատար հարէքէթ իթ-
տիրմէքլէ չամաչըր Եըքանըր:

6—2

ԱՊՐՕ ՇԱՏԱՆ

Յանձնակատար-Ներկայացուցիչ

Կ. Պոլիս, 1 Հոկտ. 1907

Տէր

Պատիւ ունիմ ծանուցանելու որ Տիար Ե. Վարդանեանի
և իմ միջեւ Ե. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ ԵՒ Ա. ՇԱՏԱՆ առևտան ներքեւ
գտնուած ընկերութիւնը Երկուստեք համաձայնութեամբ
լուծուած է 1907 Սեպտ. 30էն սկսեալ և ես իմ հաշուոյս

ԱՊՐՕ ՇԱՏԱՆ

առևտան ներքեւ հիմնած եմ առեւտը. Տուն մը որ պիտի
զբաղի մեր նախկին Տան գործերով: Միեւնոյն ատեն պիտի
շարունակեմ նաեւ լուծեալ ընկ. Եան յանձնակատարութեան
և ներկայացուցչութեան ճիւղը:

Յոսալով որ պիտի պատուէք զիս ձեր վստահութեամբ,
գոր պիտի ջանամ արդարացնել, կը խնդրեմ որ նկատի առ-
նէք ստորագրութիւն և ընդունիք բարեւներս:

ԱՊՐՕ ՇԱՏԱՆ

THE SINGER

MANUFACTURING Cie.

Ս Ի Ն Կ Ե Ի

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԿԱՅՍ. ՊԱԼԱՏԱՆ

400 է աւելի Պասույ վկայական
Շքադրամ

Սինկէրի կարի մեքենաները, իրենց տոկոսնութեանը համար
աշխարհի ամէն կողմը տարածուած են:

ԲՈԼՈՐ ԸՆՑԱՆԻՔՆԵՐԸ { Սինկէրի մեքենայ միայն կը գործածեն
ԲՈԼՈՐ ԴԵՐՁԱԿՆԵՐԸ
ԲՈԼՈՐ ԿՈՇԿԱԿԱՐՆԵՐԸ

Մասնանիւղեր բովանդակ թուրքիայ մէջ

Սինկէրի մեքենաները կը ծախուին. —

Բ Ն Ր Ս. { Շիտակ ճամբայ, Կալանատէրայի ղիմաց
Պոնմարշէի ղիմաց, 343 կրկ.

ՂԱԼԱԹԻՍ. { Սինկէր խան, Թիւնէլին ետեւ
Թրամուէյի կայարանին ղիմաց

Պ Ո Ղ Ի Ս { Սուլթան Համամ, Թիւ 2
Սուլթան Պայաղիտ, Թրամուէյի կայարանին
ղիմաց, Թիւ 13

Ս Կ Ի Ի Տ Ս Ե Ր, Զարշը Պօլու, Թիւ 120

Սինկէրի կեդրոնատեղին կը գտնուի Բերա, Շիտակ ճամբայ
թիւ 343 կրկին, Տիւզ օղլու Սարգիս պէյի տունը:

50—11

ԵԹԷ ՊԷՏԲ ՈՒՆԻԲ

քառւոյնէ կնիքներու, չիք այցաքարթերու
կամ ո՛ր է տպագրական յանձնարարութեան,
ինչպէս նախակազմութիւն, պահարան, հաշուե-
ցուցակ, մուրհակ են. են.

Դիմեցէք Ստեփան Տէվլէթեան Տունը

Պոլիս Էսկի-Չապքիէ Պաղատ օրէից սակը թիւ 55

100 այցաքարթ 8 շրուշ

1 լեզուէ քառւոյնէ կնիք 8 >

2 կամ 3 լեզուէ քառւոյնէ կնիք 10 >

4—2